

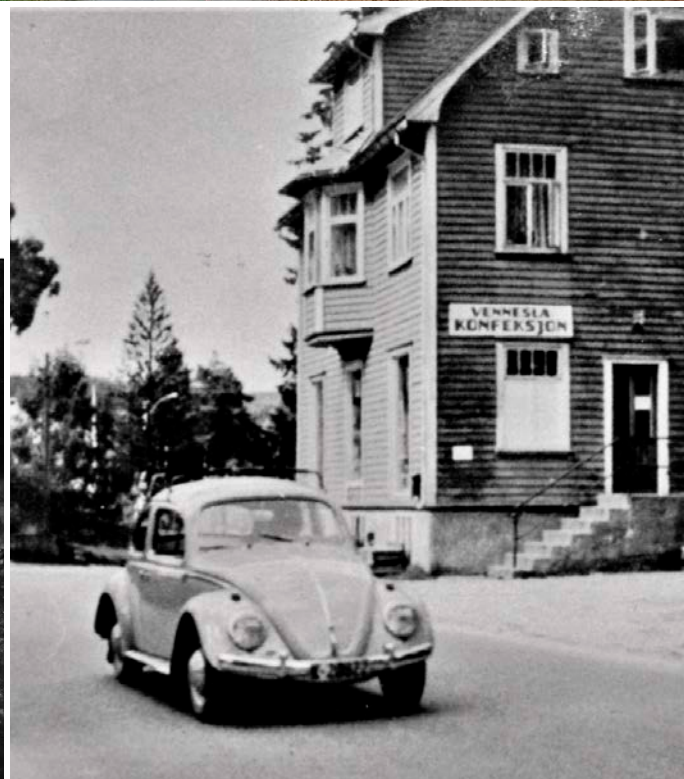

2019

34. årgang

Årsskrift

Årsskrift 2019

Utgitt av
Vennesla Historielag
Desember 2019

Byggvell

Bademiljø[®]
BEST PÅ BAD

OLTO VVS

Innhold

Styret	7
Venneslasangen	8
Redaktøren har ordet	9
En må kjenne fortida for å forstå nåtida	10
Minner fra en relativt nær fortid	12
Fra det gamle album	17
Farmerlivet	18
Hunsfos bedriftsidrettslag	21
Norsk Wallboard 50 år	25
Tilbakeblikk	28
Venneslamonen	30
Da Jon fikk se en neger	38
Gårdsnummere	40
Juleutstilling	45
Kjørt fast i Sneen	48
Vigelands Brug	52
Strandstien	54
Vennesla kino	56
Noen gir seg aldri	60
Medlemsliste	66
Innmeldingsskjema	69

Schindler

BYGGMESTER

Dag Søren Omdal

- Garantert håndverk -

Styret 2019

// F.v.: Jan Olav Lunden, Tor Skomedal, Yngvar Hannevik, Øyvind Bakken, Gerd Wiik Hansen, Vidar Abrahamsen, Torunn Ruenes, Inger Aas og Karin Valle (ikke tilstede). Morten Aslaksen tok bildet. //

Øyvind Bakken / Formann

Inger Aas / Nestleder

Gerd Wiik Hansen / Kasserer

Tor Skomedal / Styremedlem

Vidar Abrahamsen / Styremedlem

Torunn Ruenes / Styremedlem

Karin Valle / 1. varamedlem

Jan Olav Lunden / 2. varamedlem

Morten Aslaksen / 3. varamedlem

Yngvar Hannevik / sekretær

*I tillegg kan Hunsfos Historielag
sende en representant til styret.*

Kontakt redaksjonen

Morten Aslaksen

E-post: mortenaslaksen@msn.com

Telefon: 957 25 927

www.venneslahistorielag.org

www.facebook.com/venneslahistorielag

Venneslasangen

Tekst: Gunvald G. Honnemyr "Lillan G" (f. 16.12.1892)

Melodi: Peder Tønnessen

Å vennesla, du skjønnne om deg jeg synge vil,
du ligger som en perle og hører Sørlandet til.
Her kan en fremmed skue den skjønnne harmoni,
hvor her er lagt til rette i dal og berg og li.

Se, Otraelven slynger seg gjennom dalen ned.
Der speiler seg den skjønnne egn, som ligger der i fred.
De stolte graner svaier i den svake vind,
og blomstene de dufter og skaper fred i sinn.

Så mange vakre heimer der bygges på dens strand,
og folket lever lykkelig her i Vennesland,
for Otraelvns krefter, de er tatt i bruk,
og fossefallens stemme er blitt så mild og mjuk.

Vi har så kjekk en ungdom, som nu skal overta,
hva fedrene har bygget, her i Vennesla.
De vil nok bygge videre på vår kjære bygd,
så de kan leve lykkelig, så kjærlig og så trygt.

Vi skuer over dalen, dens skjønnhet og dens prakt,
og vi må bare undres hva Gud her har skapt.
Naturen er så herlig, den stråler i sin skrud.
Hvem skal vi andre takke enn deg vår kjære Gud!

“ Redaktøren har ordet

Da var det tid for en ny utgave av Vennesla historielags årsskrift. Nesten hvert år siden det første ble gitt ut i 1984 har vi klart å samle stoff til dette heftet fullt av venneslahistorie. Med årene har det faktisk vokst i sidetall og fysisk størrelse, så vi håper at dere medlemmer, og andre som leser dette, setter pris på innholdet.

Styret i laget kan ikke klare å produsere stoff til årsskriftet alene. Derfor er vi avhengige av at mange medlemmer og andre bidrar. Og det gjør stadig flere og flere. Tusen takk for det!

Årets utgave er fullt av artikler som vi tror dere lesere vil ha glede av. Noen korte og noen lengre. Felles for dem er at de handler om historien til bygda vår, Vennesla, som vi er så glad i.

I år vil jeg spesielt trekke fram en artikkel som jeg personlig er begeistret over; nemlig Rolf Stokkelands minner fra da Venneslamoen bare var små, hvite hus langs en grusete riksvei. Det har skjedd utrolig mye langs den veien siden den gang!

Ellers prøver vi jo å spre emnene utover bygda vår. Men det er ikke alltid så enkelt, for vi er avhengige av at vi får innspill til stoff vi kan skrive om. Vi har noen faste skribenter som har mye stoff omkring Kvarstein og Vikeland. Så derfor håper vi på at noen kan komme med stoff fra andre steder i bygda, eller i det minste gi oss noen tips om hva vi kan skrive om. Vi er alltid glade hvis noen har bidrag å komme med.

Historielaget er aktivt som aldri før. Det dukker stadig opp utfordringer som vi ønsker å gjøre noe med. Da er vi avhengige av at medlemmene våre støtter oss og at vi kan bli flere som vil bruke litt av tiden sin til å bevare historien til bygda vår. Som historielag føler vi et ansvar for å ta vare på noe av historien. Kanskje dette er et ansvar flere bør føle på?

I disse dager arbeider vi med å utvide samarbeidet med Hunsfos historielag, og det ser ut til at vi får et felles arbeidsrom/kontor nede på Hunsøya. Takk til utbyggerne der for at de er så positive til det vi driver med! Ellers jobber vi med å få etablert ei god, velfungerende hjemmeside på internett. Den håper vi blir et godt supplement til Facebook-siden vår.

*Snakkes!
Morten Aslaksen*

En må kjenne fortida **for å forstå nåtida**

- Det kan sies mye om akkurat det, men det essensielle er følgende: Kjenner du ikke fortida til stedet du bor på, forstår du heller ikke samtida du lever i.

Tekst av
Knut Holt

Egil Lie (89) har et ettertenksomt ansikt. Den fyldige hårmanken er sterkt gråspengt. Det ettertenksomme går igjen i stemmen, en stemme som fremdeles har en tydelig østlandsk klangfarge og fyldighet. Kroppen er slank, men bena bærer preg av å ha blitt skrøpelige og stive. Men hør: I blant når han hører en replikk eller et plutselig minne skyter fart inne i han, forvandles det ettertenksomme i ansiktstrekkene til en hjertevarm glede – det er som om å se et lite bål bli tent!

Det passer Egil Lie å bo øverst på Utsikten i Eikelandsdalen i Vennesla: Du skuer lange åser, deler av den øvre bygda og en bred flik av elva Otra. Et vidt, fritt utsyn. Det hele harmonerer med mannen. Egil ble født i Lier, mellom Oslo og Drammen.

I 1955 ble han utdannet fra NTH (Norges Tekniske Høgskole) i Trondheim som maskiningeniør, med treforedling som spesialfelt. Han arbeidet først på Ranheim, utenfor Trondheim, og i 1962 kom han til Hunsfos fabrikk i Vennesla. Men i perioden 1959/60, tok han spesialutdannelse i papirfabrikasjon i Stockholm. Han fungerte som teknisk direktør på Hunsfos fabrikk da han i 1981 sluttet på grunn av en konflikt. Han begynte i Norsk Arbeidsgiverforening i Kristiansand. Han startet NHO-avdelingen på Sørlandet i 1989. Der ble han til 1997 da han gikk over i pensjonistenes rekke.

Vennesla Historielag

Det var i disse årene da han bodde i Vennesla, men arbeidet i Kristiansand, at det oppstod et tomrom i ham, som utløste en form for psykologisk mekanisme. Det forløste et behov i ham til å danne et historielag. Det skjedde i 1983. Men han understreker fast: - *Jeg var ikke alene. Flere andre personer var sentrale. Som Olai Eikeland og Åse Voreland. Og jeg vil påstå at Vennesla Historielag ikke ville ha sett dagens lys om det ikke var for daværende biblioteksjef Øystein Rostad Woxeng.*

- *Hvorfor, Egil Lie, er et historielag viktig for ei bygd?*
- *Det kan sies mye om akkurat det, men det essensielle er følgende: Kjenner du ikke fortida til stedet du bor på, forstår du heller ikke samtida du lever i. Du tar heller ikke de tegn som gis om framtida. Og jeg vil si en annen ting: Folk er interessert i fortidas hverdag, mer enn de er opptatt av den politiske historia. Selvfølgelig er mange interessert i de politiske strukturene, men det er hverdagen til menneskene som virkelig fenger og opptar folk. De gjenkjenner seg i dem, og de kan identifisere seg med dem, selv om deler av historien nesten kan kjennes ufattelig i dag.*

Jakt

I mange år var jakt, og først og fremst hjortedyrsjakt, en stor lidenskap for Egil Lie. Han har, blant mye annet, drevet jakt på reinsdyr på Setesdalheiene sammen med tidligere redaktør i Fædrelandsvennen, Egil Remi Jensen. Nå har han sluttet med all form for jakt. Bena gjorde at han måtte kaste inn håndkledet. Men han har huset og hagen: - *Jeg er veldig glad i huset her på Utsikten. Og jeg elsker hagearbeid!*

// Egil i godstolen hjemme. //

Ekteskap

Egil Lie satt 12 år for partiet Høyre i Vennesla kommunestyre. Han sier i den forbindelse: - Det var kona Helga som var den mest politisk engasjerte av oss to. Hun var mye lenger fremme i kommunepolitikken enn meg. Blant annet var hun vararepresentant til Stortinget en periode. Helga Lie døde i juni i år. Egil Lie sier: - *Hun var tre dager yngre enn meg. Jeg traff henne da vi var fjorten år. Og kysset henne første gangen da vi var sytten! De giftet seg i 1955. De fikk to barn, og de bor begge i regionen. Egil Lie har seks barnebarn og fem oldebarn. Han sier enkelt: - Helga fikk Parkinsons sykdom. Jeg besøkte henne hver dag på «Heimen» den siste tiden. I blant fikk jeg ikke kontakt med henne. Det er vondt, virkelig vondt. Å se et menneske du setter uendelig stor pris på og er veldig glad i, forsvinne foran deg, bit for bit. Det ettertenksomme ansiktet blir trist. Men han avrunder intervjuet med en varm hyllest: - *Vennesla Historielag gjør et viktig arbeid! Mimrekveldene deres, blant annet, er verdifulle. Og årsskriftene - de er uvurderlige!**

Minner fra en relativt nær fortid

Tekst av
Øyvind Bakken

Gjennom livet har jeg stort sett ikke brydd meg altfor mye om det som ligger bak meg. Derfor følte jeg lenge at jeg ikke hadde så mange minner om den tida som har passert.

For få år siden startet vi ei gruppe på Facebook – «Vikeland, sentrum i vår tid» – ei gruppe som skulle ha hovedfokus på oss som var født og oppvokst på Vikeland på 1950- og 1960- tallet. For å kunne bidra i denne sammenheng var det nødvendig å begynne å trene seg litt på å huske. Heldigvis har jeg en eldre bror som husker veldig mye, og han hjalp meg i gang med treningen.

En annen som virkelig fikk meg til å tenke at historie sannelig ikke er så dumt, var Yngvar Hannevik i historielaget. I forbindelse med Vikelandstreffet som jeg var med på å arrangere i slutten av april 2016

gikk vi en dag nedover mot Kvivollen – Yngvar i midten, Emilie Marie Andresen på den ene siden, og jeg på den andre. Yngvar er en kapasitet når det gjelder husmannsplassene under gården Vigeland og de slektene som bodde der, og under denne spaserturen nedover mot Kvivollen fortalte han levende om alle disse husmannsplassene og om de menneskene som hadde bodd der. Så sier Yngvar til meg: «Er du klar over at Emilie Marie og du har felles tippoldeforeldre?» Men hvordan i all verden kunne vel jeg vite det? Jeg hadde jo aldri før truffet Emilie Marie, og langt mindre visst om felles tippoldeforeldre langt tilbake i tid. Men denne dagen møttes på en måte fortid og framtid, og da ble et aldri så lite frø sådd

Jeg tror nok at jeg aldri vil kunne sette meg ned for å granske gamle dokumenter, kirkebøker og andre kilder – til det er jeg alt for utålmodig. Ferdig servert er nok best for meg, men interessen for å få vite mer har definitivt blitt vekket. Men så var det det

// Min første fisk kom på land i 1955. Det har blitt mange etter det. //

med husken da? Det som skjedde da jeg gikk der sammen med Yngvar og Emilie Marie, har i hvert fall medført at jeg nå tenker mer tilbake i tid, og det fører igjen til at det stadig dukker opp minner om ting som jeg har opplevd. Og det må være lov å si at blant de minnene som kommer fram står de nok særlig sterkt de minnene som omfatter en fiskehistorie og som har ferie med på kjøpet. Ferie I min barndom og oppvekst var det ikke noen selvfølge å reise på ferie. Den korte ferien arbeidsfolk hadde på 1950-tallet ble vel for det meste tilbrakt hjemme. Vi hadde det ikke slik. Pappa var jernbanemann, og blant de få «frynsegodene» vi hadde var gratisbillett med toget for hele familien og rimelig tilgang til jernbanehytta på Kile, i nærheten av Hægeland stasjon. «Retiro» var navnet på hytta den gang, og det er det fortsatt. Vi hadde ikke bil. Slik luksus var aldri oppnåelig hjemme hos oss. Det var tog, buss, en grei nabo, eller til nød en knallert som brakte oss rundt. Fiskeinteressen min ble nok vekket sånn midt på 1950-tallet da jeg var 4-5 år gammel. Jeg har ennå et dårlig bilde av en liten tass, med fiskestang i form av ei tregrein, påmontert en snørestump og med en vinkork som dupp. På bildet står jeg og holder opp min aller første fisk, ei skjebbe på kanskje 150gr. Om den var levende da den kom på land, eller om noen hadde lurt meg ved å henge den på før snøret ble kastet ut, er fortsatt uklart. Selv om denne uklarheten nok vil vedvare, tror jeg uansett at det var denne hendelsen som tente fiskeinteressen min. Jeg har fisket siden.

// Åsenskeia var favoritten den gang. //

De første årene jeg husker vi dro den lange veien helt til Kile, var da vi dro med oss haugevis av bagasje fra heimen i Åsveien, opp til Lunden stoppested. Det var ikke snakk om soveposer på den tida, i hvert fall ikke for oss. Den bagasjen vi brakte med bestod for en stor del av svære papirsekker med sengetøy. Lokaltoget gikk til Grovane, og der var det omlasting av bagasje og annet gods til Setesdalsbanen. Derfra kjørte vi videre oppover med den smalsporete Setesdalsbanen – forbi Kringsjå, Beihølen, Røyknes, Nomelandsdammen, Iveland og Gåseflå. Omtrent der, ved Gåseflå, pleide pappa å bevege seg litt framover i toget, og idet toget kom ut av den krappe svingen helt sør i Kilefjorden og nærmet seg den lille broa før jernbanehytta, saktet toget farten og stoppet helt, like utenfor grinda til vårt ferieparadis – en halv kilometer før stasjonen hvor vi egentlig skulle ha gått av toget. Hele riggen kom raskt ut av toget, og lokføreren hilste med fløyta da toget igjen begynte å bevege seg, og vi kunne åpne grinda for å ta fatt på årets høydepunkt, ei hel uke på hytta.

Jernbanehytta var et paradis for oss «bånn». Bading og ikke minst fisking i en uendelighet av dager. Og det ble mye fisk på menyen i løpet av ferieuka. Vi fisket, mens mamma stort sett rensket og steikte. Steiking var forresten ikke helt enkelt. Elektrisk komfyr fantes ikke på hytta den gang, og det måtte først fyres opp i vedkomfyren på kjøkkenet før jobben med fisk og «potetse» kunne starte.

//Ofte hadde vi noen feriegjester. Her er f.v.: Thomas Skårdal, meg (Øyvind Bakken), min bror Knut John Bakken og fetter Jahn Aasland fra Trøndelag. //

En annen ting: Jeg har to yngre søsken, og det var stadig småsøsken på bleiestadiet med på lasset da vi ferierte på jernbanehytta. Og den gang var det ikke snakk om engangsbleier – det var tøybleier som gjaldt. Og disse bleiene ble vasket og kokt – på vedkomfyren på kjøkkenet! Så for mamma kunne kjøkkenet være en prøvelse på varme sommerdager, men det merket stort sett ikke vi noe til, da vi like godt tok et bad i fjorden før middag. På den tida var det viktig å få godt med fisk, da matauk var en del av hverdagen. Men det var ikke alltid like lett å fø alle de «fastboende» denne uka, eller besøkende, eller andre barn som var med på hytta. For vi barna hadde stadig med venner på hytta. Det var god plass med flere soverom, og på denne tida var det mange som ikke hadde tilgang på et slikt ferieparadis, og det var mange som aldri reiste bort i ferien. Så turevis kunne ei fiskestang, og en kateboks være i snaueste laget når det gjaldt å skaffe mat til alle. «Ud mæ oteren!!» Å sette ut oteren, var lettere sagt enn gjort. Den gang ble fiskeretten godt passet på, og oter var ikke tillatt for allmuen. Men en og annen gang gjennom årene, blåste lokføreren i fløyta på vei fra stasjonen mot hytta. Toget saktne farten, og hvis vinduet i lokomotivet ikke allerede var åpent, ble det åpna, og lokføreren som visste hvem som var på hytta, i alle fall når pappa var der, bøyde seg ut og sa. «Dere kan trygt fiske nå, «oppsynet» er på vei til byen.» Å hildrande du! Når «oppsynet» reiste til byen, gikk det alltid minst to dager før returen, og da var ikke oteren på land særlig lenge av gangen. Og da ble det steikt aure til middag, kvelds, og kanskje kald på «beden» neste dag.

// Rett nedenfor hytta. Jeg konsentrerer meg om kateboksen, mens Helge («i Goli») Johannessen er mer opptatt av å posere for fotografen. //

// I 1982 ble hytta vår revet. //

// Hytta vår, Retiro, i dag. Bygd opp på den gamle grunnmuren. Knut John regjerer her nå. //

Pappa hadde en liten uvane uavhengig av det fiskeutstyret som ble brukt: «Vi prøver neste bukta», og når vi så kom så langt at vi egentlig skulle ha vært tilbake på hytta, da var vi som regel lengst borte fra den samme hytta. Slik var det også en dag vi var ute med oteren. Da vi endelig skulle begynne på hjemtur, lå en drøy rotur foran oss. Og da – som sluppet ut av en sekk – kom uværet. En kraftig vind rett imot, tordenen rullet, og tordensmellene kom umiddelbart etter lynene. Regnet hølja ned.

Den storvokste og kraftige trønderen – pappa – dro til så både årene, åregaflene og toftene bar seg noe veldig. Og midt i denne dramatikken kom det fra meg: «Pappa æ må tisse!» Dette førte til enda hardere åretak, for det var umulig å slutte å ro slik at jeg kunne få utstyret utenfor båtripa. Hadde han sluttet å ro, da hadde vi bare drevet bakover. «Piss i bukka gutt» kom det kontant fra pappa mens han rodde for livet. Da kom det fra min nærmere 6 år eldre bror. «Kan æ au?». Jeg husker ikke om det kom noe svar, og jeg vet heller ikke pr dags dato om eldstebror fikk pissa i bukka! Men uansett var vi som drukna katter alle tre da vi endelig kom i hus.

Det var stas med en tur på butikken, som det faktisk var to av i den lille grenda – Martin Godtfredsen og John Ropstad. Og så bakeriet da – Kile Bakeri. Lukta fra nytt bakverk dro oss oppover den lille veistubben til utsalget.

På butikken ble det fra tid til annen kjøpt et par nye sluker. Nye og nye forresten, vi hadde jo allerede da klare favoritter, og der tronet Åsenskjeia på toppen. De forskjellige slukene lå sirlig sortert i skuffer med skillevegger. Et rom for hver slags sluk, og de var selvsagt i løsvekt. Den gang var det ingen gjenstridige plastinnpakninger som var håpløse å åpne. Mens vi fisket med disse vidundrene av noen sluker, var vi ikke alltid like konsentrerte, så det hendte selvsagt at kroken satt fast i bunnen. Men nei, det skulle ikke mistes noen! En røslig og naken trønder fulgte da sena utover til han måtte legge på svøm, deretter dukket han, for så å komme til overflaten med Åsenskjeia i behold. Jeg kan ikke huske at jeg noen gang mista en sluk på grunn av for kaldt vann En annen gang trådte eldstebror i et jordvæpsebol, og da ble det et par titalls vepsestikk på meg, stort sett i hode og nakke. Jeg hylte og skreik mens jeg sprang oppover langs jernbanelinja, mens pappa rasket av meg genser og skjorte. Pappa og broder slapp fra det hele uten et eneste stikk, men for meg ble det høy feber, og doktorbesøk. En gang lånte pappa et fiskegarn, og av en eller annen grunn skulle det settes sent på kvelden. Igjen den samme nakne trønderen som svømte av gårde med fiskegarnet på slep for å sperre av ei bukt med det lånte garnet. Og av en eller annen grunn måtte vi opp før fuglane neste dag for å få herligheta opp igjen. Da vi nærmet oss åstedet, begynte pappa å springe, noe han ikke hadde for vane. Jeg halset etter og ropte,

«å ædde fårr noe?», og svaret var, «hold kjeft på deg gutt.» Pappa hadde plutselig kommet på at akkurat i den bukta var det ei beverhytte. Og akkurat, i garnet hadde en bever vært på ferde, nix mere garn kunne brukes. Pappa måtte kjøpe nytt eller betale erstatning. Jeg måtte ikke si et ord til mamma, ellers ble jeg aldri mer med på fisketur. Hvilket jeg lovet, og ikke fortalte før mange år etter pappa var borte. Så det lå kanskje en foreldelsesfrist i bakhodet.

Mange, mange andre minner og bruddstykker fra en svunnen tid, i alle fall i mitt liv kunne nok fortelles, men det er nok mye mere interessant for meg selv enn for andre. Hytta besøkte jeg stort sett hvert år gjennom barndom og ungdomstid, ja faktisk også etter at jeg selv hadde fått familie. Mens pappa levde sa han gjerne etter en ferietur til jernbanehytta, «den som bare kunne få kjøpt den hytta.» I 1982, to år etter pappa døde, ble hytta revet. Den var da dårlig skjøttet gjennom flere år og forholdsvis mett av dage. Vårt ferieparadis ble lagt i ruiner og ble i stor utstrekning flammens rov. Og min bror skrev så fint i ei kjær minnebok han har skrevet om hytta «vår», Retiro. Han var til stede og tok farvel med vårt ferieparadis, og de siste ordene i minneboka ble: «Borte ved stavbuene stoppet jeg bilen på den gamle hovedveien og så for siste gang Retiro mellom trærne ute på øya. Det var vel røyken fra bålet som gjorde synet litt uklart?»

Hytta ble bygget opp igjen på samme grunnmur, men med et litt annet utseende. Den nye hytta ble stadig mindre benyttet i årene som fulgte, og i 2002 ble den lagt ut for salg. Fortsatt var det fiskeing som var min kjæreste hobby, og den dagen budene haglet for å sikre seg Retiro satt jeg med fiskestanga på Hølodden vis à vis Vigeland hovedgård på jakt etter laksen. Det var ei ny tid, og meldinger tikket inn på mobilen med jevne mellomrom etter som prisen ble skrudd en ny omdreining opp. Den budgiveren jeg hadde kontakt med var i ferd med å gi opp, men han meldte at han ville forsøke et siste bud. Det gikk noen minutter, men så kom det melding – det kom en bekreftelse på at hytta var hans.

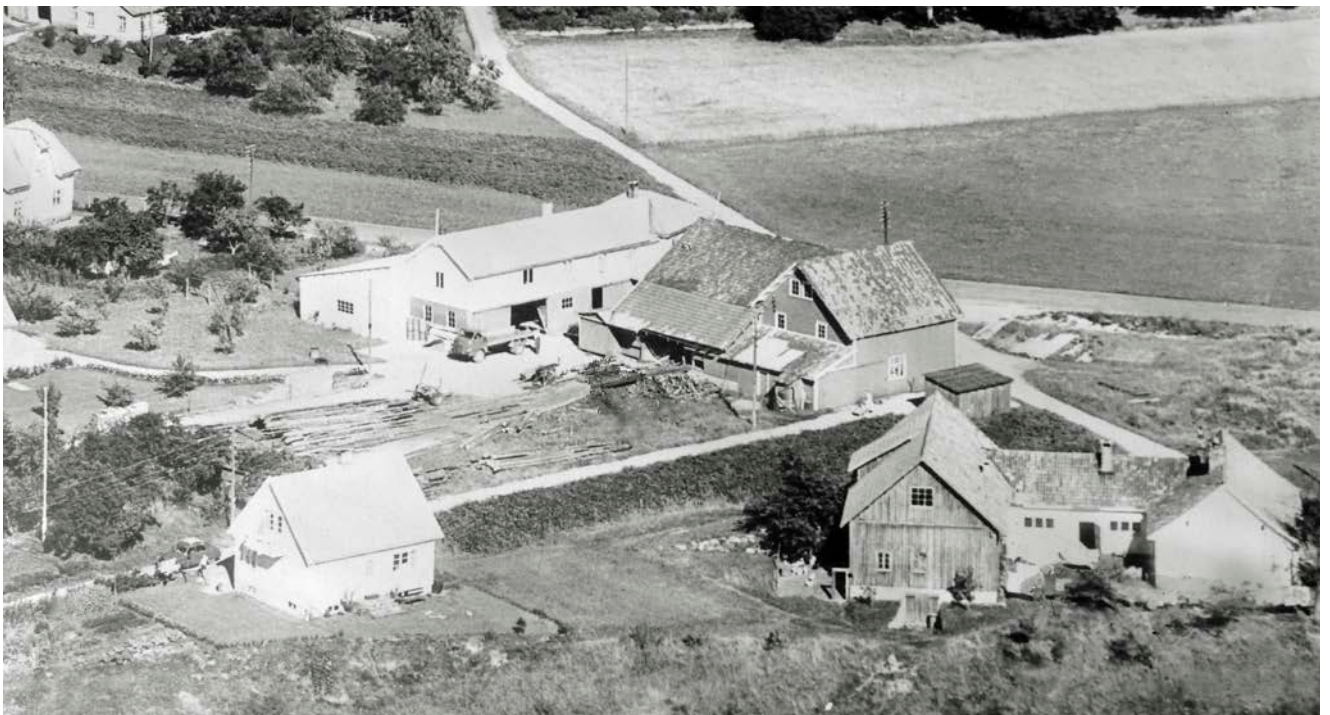
Pappas ønske om å få kjøpe hytta ble aldri oppfylt, men jeg tror nok at hvis han hadde kunnet, hadde nikket blidt da hans eldste sønn, min bror, fikk tilslaget, og at en ring faktisk ble sluttet.

Era det gamle album

Her ses to bilder av Kvarstein mølle og sagbruk og området rundt. Historien til mølla og sagbruket er omtalt i tidligere utgaver av årsskriftet. I 2012 ble bygningen revet, og i dag står leilighetsbygget med navnet Mølla på stedet.

// Bilde fra 1925 (utlånt av Olaf Fossheim). //

// Slik så det ut på midten av 1950-tallet (bilde utlånt av Bernhard Moseidjord). //

Fra det gamle «farmerlivet» i Sør-Dakota

Følgende fortelling, ført i pennen av Gustav G. Moseidjord, stod på trykk i Agder Tidend lørdag 9. november 1929. Undertittelen på artikkelen var: «Frå holebuar til ein av dei største farmarane i Orient».

Gjenfortalt av **Emilie Marie Andresen**

I Mosby i Torridal bur ein staut 86-åring, norsk-amerikanaren Jørgen Ravnås. Hr. Ravnås utvandra i sin ungdom til Amerika og var ein av dei fyrste norske farmarane i Sør-Dakota. Det er 20 år sidan Ravnås kom heim til Noreg. Den eine av dei to sønene hans, Albert, driv no farmen i Sør-Dakota. Ogso den andre son hans, John, hev stor farm der. Sundag som var fylte Ravnås 86 år, og eg nytta då høvet til å vitja honom i den vakre heimen i Mosby og bad honom fortelja litt um seg sjølv og sitt farmarliv i Amerika.

- Eg er fødd på gården Ravnås i Vennesla i 1843 av foreldre Ole Ommundsen og Inger Endresdotter. Min far var fødd på Moseid og gifta seg til Ravnåsgarden. Då eg var 28 år gamal, gifta eg meg med dotter til John Gundersen i Mosby, og straks etter brudlaupet reiste eg med kona til Amerika. Eg arbeidde i 6 år som timbermann i Chicago. Men so vart det dårlege tider i Amerika, og me reiste til Noreg att. Eg hadde høyrdd det skulde vera gode tider heime, men det var ikkje tilfelle. Her var ingenting å taka fatt i. Og då me hadde vore heime

// Jørgen Ravnås.
(Foto fra Yngvar Hannevik). //

eit års tid, bar det atter yver Atlanteren og vidare til Chicago. Det tok 2 - 3 vikor å reisa yver til Amerika i den tidi. Reisi gjekk um England. Me nytta dampbåt, men stellet umbord var fælt, dårlig mat og ringt på alle måtar. Me hadde mat med oss på ferdi, eg og kona. Alle passasjerane vart stuva saman i eit rom nede i botnen av båten. Det var mest å likna med ein flokk dyr. Der låg dei um kvarandre, mannfolk og kvinnfolk. Gutar og gjentor som var heilt framande for kvarandre, låg saman som gifte folk. Ja, eg kan minnast korleis me undrast yver dette, eg og kona mi. No er det anna stell umbord på Amerikabåtane. Billettprisen fyrste gongen eg reiste yver, var ikring 250 krunor. Då eg reiste heim for 20 år sidan, betalte eg 150 dalar for tur og retur. Då var det bra båt og godt stell umbord.

I 1909 døydde kona mi. Då let eg eldste son min, Albert, yvertaka farmen og reiste heim for godt. Sidan hev eg butt i Noreg og havt hus på ymse stader, i Høvåg og her i Mosby. Eg hev butt på fleire stader i Mosby. Men aldri hev eg kjend meg nøgd. Eg hev trega so hardt at eg reiste frå Amerika. Lengten etter livet på farmen deryver hev livd i meg jamt.

- Farmarlivet var vel hardt til å byrja med?

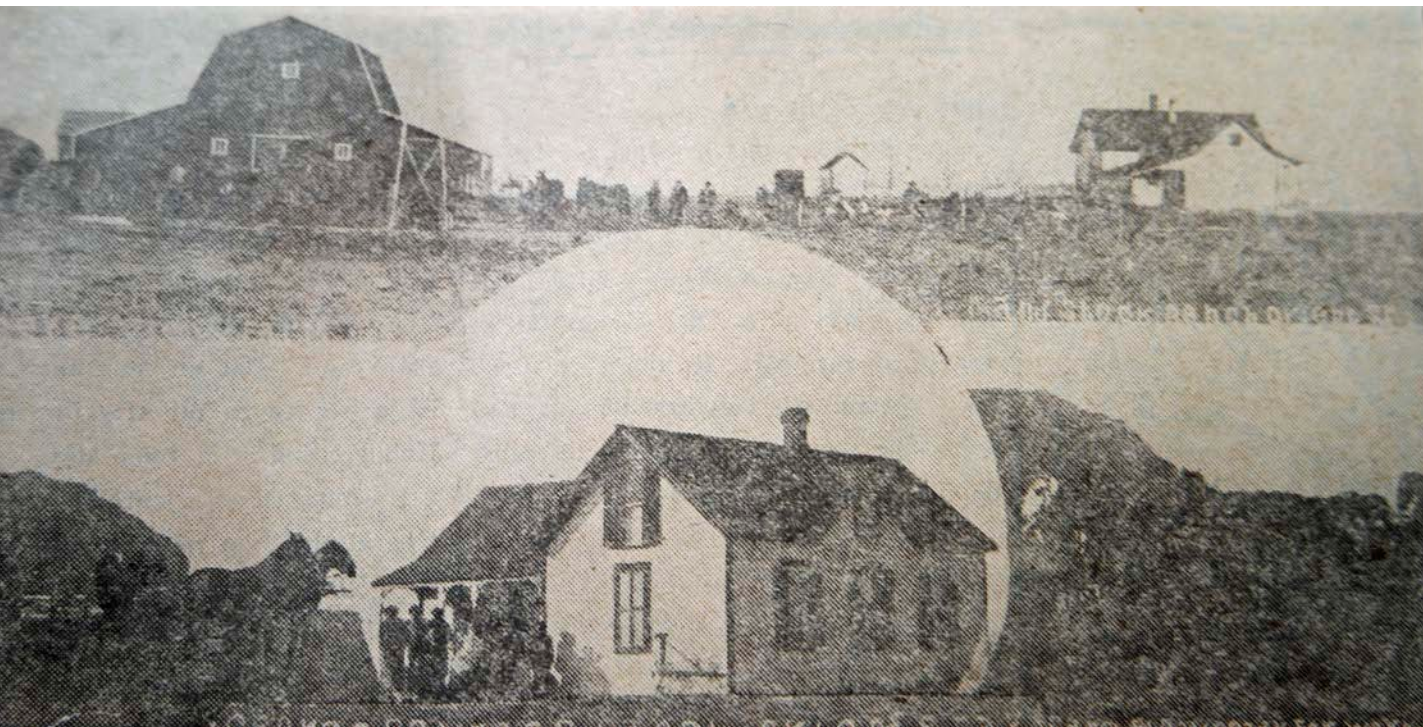
- Åja, det er so. Eg byrja saman med bror min å byggja hus i Orient ute på dei store slettene millom Chicago og Minneapolis i Sør-Dakota. Eg fekk 160 acre jord av guvernementet gratis mot å bu på staden og dyrka jordi minst i 5 år. Etter den tid fekk ein jordi til odel og eiga. Me heldt til i eit skur eller ei slags jordhola medan me reiste husi på farmen. Eg hadde huslyden min i Chicago medan eg bygde upp hus på farmen. Då husi var so pass at ein kunde bu i dei, flutte huslyden til meg. Og eg utvida husi etter kvart, kjøpte inn hestar og krøter. Dreiv smått til å byrja med. Laut låna meg fram. Men velstanden auka etter kvart. Og då staten bygde jarnbana ut til Orient frå Minneapolis, vart det ein heil landsby der, og jordi eg hadde, steig veldig i pris. Utanum den

jord eg fekk av guvernementet, kjøpte eg inn jord etter kvart og utvida farmen til 400 acre; 1600 mål. Det var store vidder i Sør-Dakota. I ein umkrins av 12 norske mil var det berre slett land yveralt. Då eg kom til Orient, var det ikkje andre folk å sjå enn indianarar som farta kringum. Dei livde plent som dyr. Var nokre stygge folk på alle vis. Når dei slo seg ned ein stad, slakta dei gjerne nokre store uksar, kasta dei på bålet, og smeisa so i seg av kjøtet best dei vann. Det nytta aldri å segja vonord til dei. Då vart dei fårlege. Måtte berre jøla dei og gjeva dei eit eller anna. Det sette dei svært pris på. Men ei tid vart desse indianarane so mastige at dei vilde driva oss kvite burt frå farmane. Regjeringi laut då kommandera ut soldatar for å driva raudhudane burt. Dei livde sidan for det meste langt ute i vesten, og me farmarar hadde ingen mein av dei. Eg livde i fred og ro på farmen min i 30 år.

- Jordi var fin å dyrka?

- Ja, ho var berre å setja plogen i. Ho var altfor feit. Fyrste året kunde me berre nytta henne til potetor og kålrabi, ikkje til korn. Eg dreiv farmen i 29 år utan å gjødsla det minste. Gjødsl i køyrde me ut på jordene i store haugar og brann ho upp. Kveiten stod og bogna. Stråi kunde vera upptil 1 ½ meter høge. Ja, det var kveiteåkrar. Kveiten vart sendt med jarnbana til Minneapolis. I dårlege år laut me berga oss med krøter, avla slaktekrøter tilsals. Eg hadde upp til 50 hestar um åri, avla dei sjølve alle saman. Dei gjekk for det meste ute heile året. Det gjorde kyrne ogso. Då eg fekk farmen i sving, hadde eg som regel 50 hestar, 50 kyr og 60 griser. Til farmarbeidet nytta eg fast 10 - 12 hestar. Då unghestane var i 3 - 4 årsalderen selde eg dei til bra prisar. På båsen hadde eg ikkje meir enn 5 - 6 mjølkekyr. Dei andre kyrne let eg gå ute med kalvane. Når kalvane fekk lov til å suga mori, vaks dei fort, og blei fint slakt som for det meste vart selt til Chicago. Kornavlén kunde koma upp i noko slikt som 3000 bushel på ein fjording i norsk mål. Prisen pr. bushel kunde vera frå 60 cent og upptil 1 dalar.

“Det var store vidder i Sør-Dakota. I ein umkrins av 12 norske mil var det berre slett land yveralt. Då eg kom til Orient, var det ikkje andre folk å sjå enn indianarar som farta kringum.”

// Farmen til Jørgen Ravnås i Sør-Dakota. //

Åkerskurdi stod ikkje på meir enn i 2 dagar på min farm. Fire hestar for sjølvbindaren. Det gjekk fort. Når kveiten hadde stade i 8 dagar til turk ute på åkeren, vart han treska. Verlaget i Sør-Dakota er umlag som her. Um vintrane kunde det vera upptil 6 - 8 fot snø, men sume tider ingenting. Um sumaren kunde det vera svært varmt, og myggen var leid til å bita i den tidi åkerskurden stod på i juli og august. Då hadde me tett slør for andlitet, og hestane som gjekk for maskinone, laut me ogso klæ heilt inne for myggen.

Eg såg på nokre præriebrannar. Det var fælt. Jamt yver sat farmarane bra i det. Men dersom dei slo seg på flaska, gjekk det alltid peisevegen med dei. Dersom ein vil fram i verdi, lyt ein lata flaska vera. Det fekk eg læra då eg kom ut i verdi, segjer hr. Ravnås.

Torever var det mykje av. Summe tider reint uhyggjeleg. Ljonelden slo i hel mykje krøter for meg. Grannen min fann ein morgon 29 kyr drepne av eldingen ute i hagen. Folk vart ogso drepne ofte. Ein gong vart tvo unge gjentor slegne i hel av Ljonelden. Det var i Chicago. Dei sat og lo og prata på troppi til eit hus, då Ljonelden slo dei døde på staden. Summe tider var det so fælt torever at me torde ikkje leggja oss, men sat uppe heile natti.

- Det var ikkje større med bilar i Amerika i den tidi?
- Nei. Bilane kom det siste eg var der. Då tok farmarane ogso til å nytta traktor til pløgging. Eg nytta 8 - 6 hestar for plogen, sat på og tok 6 furer av gongen på 18 tommar. Det gjekk fort å pløgja upp ein stor åker. Då eg sat på jarnbana på heimveg, såg eg motorplogar igang ute på farmarlandet. Det er meir lettvinnt no å driva farm forsovidt. Men no lyt dei gjødsla. Sønene mine brenn ikkje lenger gjødsla som eg gjorde. Jordi treng all den hevd ho kan få. Og motorar og bilar sviv yveralt ute på farmane.

Ja, det er den nye tidi som hev halde innpass. Ravnås ser so langt framfyre seg. Tanken er nok deryver på dei store vidder. Han var so glad i landet der burte. Og no gjeng det tvo staute søner der burte under den vide himmel på dei endelause slettor. Det er underleg å tenkja på.

Då Ravnås kom heim att, gifte han seg og hev no ei vaksi dotter med kona si.
Me ynskjer hr. Ravnås ein ljøs og blid livskveld.

Utdrag fra Trygve
Kittelsens skriv til Hunsfos
bedriftsidrettslags
50 års jubileum

Hunsfos bedrifts- idrettslag

Tekst av
Trygve Kittelsen

I forrige utgave av årsskriftet gjengav vi noe av det Trygve Kittelsen skrev i forbindelse med at Hunsfos Bedriftsidrettslag var 50 år. Her følger mer fra jubileumsberetningen.

«Kong Olav»

Førstekoker i cellulosefabrikken, Ole Omdal, fortjener en spesiell omtale. Han er, som noen vet, far, farfar og oldefar til en skare av kjente idrettsutøvere i bygda. Selv deltok han i hopprenn. I 1954 ble han nummer 1 i klasse over 50 år i Askedalen. Sigurd Jortveit ble nummer 2. Senere var han i en årrekke tilskuere ved våre tiltak, og han hadde alltid en sort anorakk på seg. Den var av samme merke som Kong Olav brukte i Holmenkollen. På en fest ble Ole utnevnt til lagets konge, og fikk dermed tilnavnet «Kong Olav». Ole var like kjær for oss, som «Skikongen» var for landet vårt.

Albert Lie

En annen god venn av laget var Albert Lie. Som 80-åring gikk han lange skiturer, og han var en drivende kraft og jobbet sent og tidlig ved opparbeidelsen av lysløypa på Moseid.

Interessen for skiidrett fortsatte. I 1950, under et større kretslangrenn på Idrettsplassen, vant Hunsfos 20-manns pokalen. Direktør Knobel var tidtaker, og det var godt med tilskuere. Her er de som utgjorde Hunsfoslaget og som utmerket seg med stor bredde, slik at bedriftslag skal ha:

A.Beurling, A.Strandberg, K.Tharaldsen, O.Almedal, O.Nordal, E.Mangseth, E.Amundsen, K.Olsen. B.Olsen. T.Olsen, T.Kittelsen, G.Grundetjern, G.Gundersen, J.Friberg, A.Grundetjern, E.Grundetjern, W.Beurling, Kåre Olsen, Sv.Løland og K.Askedal.

I 1959 gikk skigruppen inn for å øke interessen til laget ved å oppfordre folk til å ta Norsk Skiforbunds skimerker. Den drivende kraft for dette arbeidet var Erling Rølland.

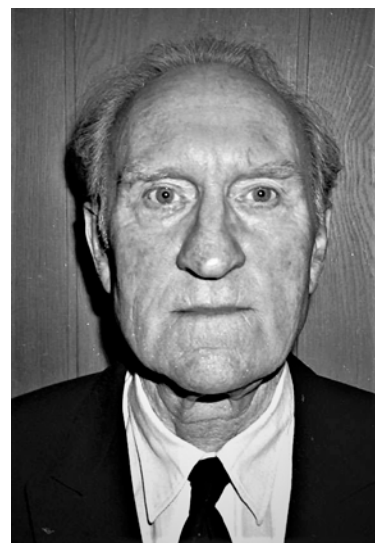
// Stående f.v.: Ingolf Wennerberg, Arnold Beurling, Alf Renstrøm, Harry Arntzen, Sigurd Hagen, Helge Nordhagen, Magne Arntzen, Magnar Åvitsland og ukjent. Sittende foran: Karl Andersen, Elias Omdal og Gerhard Lundevold. //

Vi arrangerte dette året kretsmesterskapet i langrenn, med 108 deltakere. Vi vant 10-manns pokalen. En stor oppmuntring var det at damene også var på resultatlistene. Tulla Fjellestad ble nummer 1, og Gunhild Askedal ble nummer 2. I årene som fulgte finner vi flere jenteditakere fra Hunsfos: Borghild Fjellestad, Anni Ravnevand, Gerd Gulbrandsen, m.fl.

Om vinteren 1955 var det snømangel, og da ble det arrangert skøyteløp med god deltakelse. Dette løpet skulle bli det siste arrangementet som Erling Rølland stod i spissen for. Hans tidlige bortgang etter en ulykke ved PM5 var et stort tap for laget. En av hans gaver var å kunne skrive. Vi vil hedre hans minne ved et utsnitt fra en av hans prologer:

«Idretten skal være en lek, og tevlingen er lekens høyde.

Og den som før var slapp og vek, han fant at nye krefter seg til kroppen føyde.»

// Trygve Kittelsen. //

HunsfosPostens historie

Styret besluttet våren 1949 å utgi en avis som skulle komme ut en gang pr. måned. Formålet med avisen var å formidle idrettsstoff og nyheter innen bedriften, og også å skaffe inntekter. Bladet / Avisen ble solgt for kr. 0,25 pr. stk. Dette, pluss annonseinntekter, gav kr. 2.000,- i kassa hvert år. Dette dekket de generelle utgifter. Hunsfos Arbeiderforening og Hunsfos fabrikker ble med som utgivere. Bård Joreid var den første redaktøren, og han hadde med seg i redaksjonskomiteen Nils Voreland (arbeiderforeningen), Trygve Kittelsen (bedriften) og Erling Rølland (laget).

En av bladets retningslinjer var at det skulle være uhøytidelig og folkelig, så enhver kunne føle seg fri til å komme med bidrag. Bladet ble godt mottatt, og ble lest av alle. At det hadde en viktig sosial side viste allerede det første julenummeret som mildnet en dyster stemning i bedriften som følge av en konflikt. Sigurd Gundersen hadde laget karikerte tegninger av bedriftens mest kjente personer som angivelig hadde utgitt hver sin bok på «julenissens forslag». «Forfatterne» måtte finne seg i flengende kritikk. Samme dag som julenummeret ble lagt ut mottok redaksjonen reaksjoner fra «gulvet» at bladet hadde endret stemningen i bedriften. Dette var særlig interessant av den grunn at om bladet hadde blitt lagt ut for en profesjonell bedømmelse av en bedriftsavis, ville det blitt stryk med glans. Det er ikke gull alt som glimrer.

Bård Joreid fikk ny jobb på Vestfossen og overlot redaktørjobben til Haakon Grøntoft i september 1950. Et stort tap var det at Haakon døde så alt for tidlig. Han hadde et våkent øye og interesse for alt og alle. Neste redaktør var Edv. Tobiassen. Han var redaktør i 6 år før han ønsket å fratre i januar 1957. Disse tre redaktørene hadde lagt ned et fremragende, egenunyttig arbeid for utgiverne.

Fra da av overtok bedriften styringen og ansatte en profesjonell redaktør, nemlig Fædrelandsvennens Finn Hansen. Han fikk god hjelp av Bjarne Norbak (fotografering) og Aasmund Tveiten. Ellers fortsatte vi «gamle traverne» i redaksjonskomiteen. HunsfosPosten skulle få et finere utseende og komme ut bare 4 ganger i året. H-Nytt, bedriftens informasjonsblad til de ansatte, skulle komme ut som vanlig. Bedriftsidrettslaget fikk nå ikke lenger noen inntekt fra bladet. Bladet ble med presentabelt utad, men det var tvilsomt om det ble like godt mottatt av de ansatte.

Hansen var redaktør i 8 år, til høsten 1964. Uten oppgitt grunn forlangte da bedriften å utgi bladet alene, med personalsjef Petter Thoen som redaktør. I 1965 utkom det 2 nummer, og i 1966 kun et (julenummer). Så stoppet utgivelsen for godt.

// Styret 1962. Bak fra venstre: Audun Ormshammer, hopputvalget. Georg Gundersen, skyteutvalget. Ove Madsen, svømmegruppa. Karl Andersen, langrenn. Foran: Kåre Rødal leder friidrett. Elias Omdal, leder. Bjarne Grundetjern. //

Denne utviklingen var en strek i regningen for bedriftsidrettslaget. En hjelp var utgivelsen av «Hunsfosarbeideren» i 1968 med redaktør R.T. Hildebrandt. Dette bladet, som kom ut 5-6 ganger i året, innehold bl.a. fagforeningsstoff og nytt innen bedriften og hadde et personlig preg. Fortsatt var ikke bedriftslaget helt fornøyd. I 1978 tok Gunnar Grundetjern (G.G.), som da var formann i laget, opp spørsmålet med formannen i Hunsfos Arbeiderforening, Kåre Berg Andresen, om å utgi HunsfosPosten i den form bladet hadde i den første tiden. Kåre Berg og G.G. ordnet det formelle med utgivelsen. De fikk Tryggve Kittelsen til å påta seg redaktørjobben, og han fikk med seg Marit Hagen (bedriften), Anton Brandsnes (laget) og Einar Bakken (arbeiderforeningen) i redaksjonskomiteen. Etter 7 år overtok Reidar Liane redaktørjobben, med en utvidet redaksjonskomite.

Det vil føre for langt å nevne alle som har vært med å gi bidrag til bladet. Deres innsats har vært til nytte for idretten og en viktig faktor i forbindelse med omtale av alle bedriftens gjøremål og målsettinger. At bladet har en viktig sosial side lar seg ikke bestreide. Dessuten har det vært av betydelig historisk interesse.

Friidrett

Under Jordalsstafetten i 1949 var det en gjeng med HF på brystet som ingen hadde regnet med, men som lenge lå i teten og som til slutt ble nr. 3. I forbindelse med stafetten i 1951 skal vi nevne at laget ble innkvartert på Fru Paulsens hospits. Lederne, Bernhard Olsen, Asbjørn Oksum og Willy Jensen hadde, for at det ikke skulle bli noen utseieelse av noen art, fått hver manns underskrift (!) på at de i alt måtte rette seg etter ledernes instruksjoner og forplikte seg til ikke å nyte noe før stafetten, og være i seng før kl. 23.00.

I 1951 var Elias Omdal fanebærer og bar lagets nye fane under defileringen. Arbeiderbladet skrev: «Karene dannet et særlig pent innslag i den for øvrig vakre defileringen med sine kvikke og fargerike drakter og med klubbens nydelig silkebanner i spissen». Under introduksjonen på banen ble det kort og godt sagt: «Hunsfos fabrikker, Håkon Tranmels arbeidssted». Etter defileringen løp Håkon 100 meter på gnistrende 10,4.

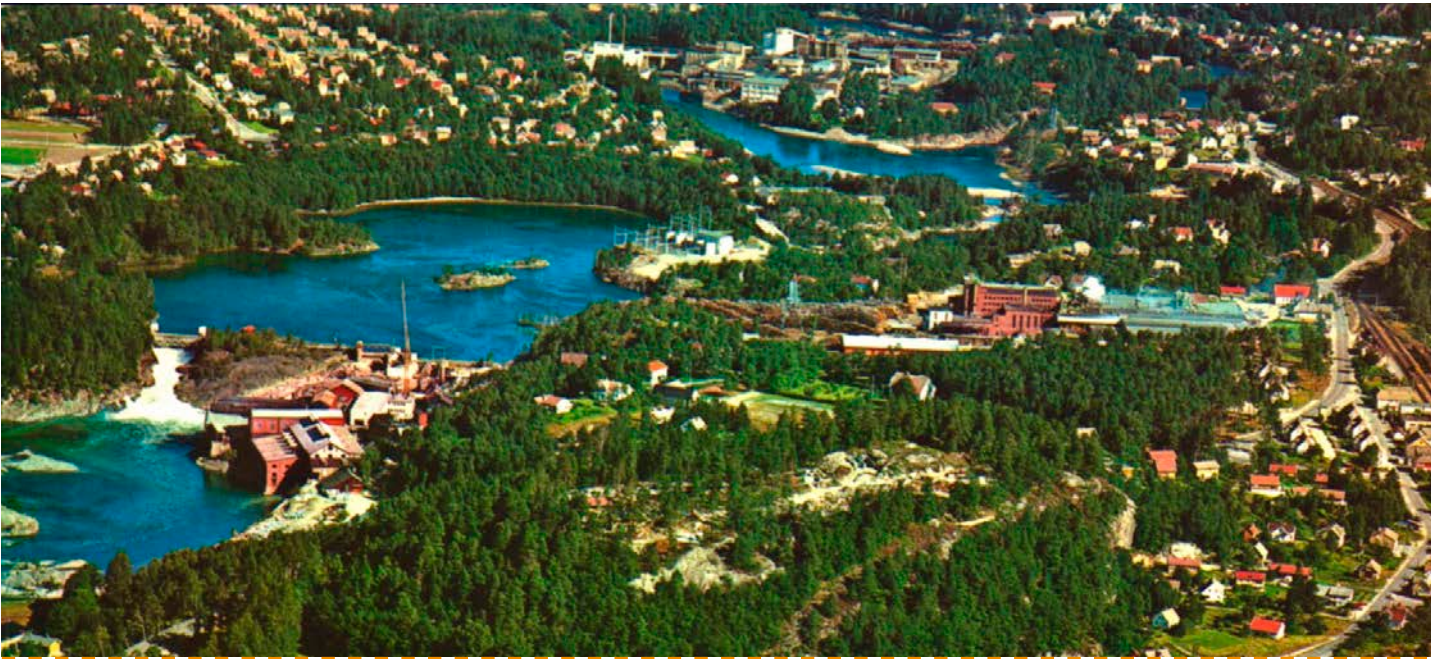
“På Hunsfos har vi aldri fått bedriftens samtykke i å innføre pausegymnastikk. Den livsfarlige go’stolen (kontorstolen) seirer altfor ofte!”

På denne tiden var det 25-30 mann på Hunsfos som drev med friidrett. Vi nevner spesielt Elias Omdal, Sverre Løland, Arnold Beurling og Kåre Olsen. Elias deltok for øvrig i en landskonferanse for bedriftsidrett i 1950 hvor det bl.a. ble drøftet om det skulle bli innført tvungen gymnastikk i arbeidet. På Hunsfos har vi aldri fått bedriftens samtykke i å innføre pausegymnastikk. Den livsfarlige go’stolen (kontorstolen) seirer altfor ofte!

Fotball

Foruten friidrett ble sommeridretten dominert av fotball. Vårt lag lå blant de 3 beste i kretsen. Kjente spillere var Otto Hagmann, Birger Fjeldstad, Helge Nordhagen, Kåre Olsen og Martin Homme. Fra 1953 hadde Hunsfos to lag. I 1955 besto vårt 1.lag av: Bjarne Omdal, Arnfinn Johansen, Bjarne Grundetjern, Elias Omdal, Georg Nygård, Georg Gundersen, Henry Larsen, Torkild Øydna, Otto Hagmann og Oddvar Robstad.

// Flyfoto med Venneslas fabrikker; Vigeland Brug, Norsk Wallboard og Hunsfos Fabrikker. Bakhei i forgrunnen, hvitbrakkene nede til høyre. //

Norsk Wallboard 50 år

I forbindelse med at Norsk Wallboard var 50 år i år 2000 skrev Edvin Skaia denne historiske oversikten. Vi har fått lov til å gjengi den.

Tekst av **Edvin Skaia**

Historikk

Initiativet for etablering av en wallboardfabrikk i Vennesla ble tatt av Vennesla kommune i 1946. Det var en tid med stort behov for nye arbeidsplasser, samt at skogeierne ønsket å få avsetning for det mindreverdige virket (massevirke). Den 30. januar ble det utlagt aksjeinnbydelse for tegning av aksjer i A/S Vennesla Wallboardfabrikk. Minimumskapital lød på minst kr. 3.000.000,-. Dette ble ikke nådd ved fristens utløp 1. april. Kommunen tok også kontakt med Mosvold Skipping Co. Farsund, som et ledd i aksjetegningen. Denne kontakt resulterte i at rederiet påtok seg reising av fabrikk som eneinnhaver.

Våren 1948 ble bygge- og anleggsarbeidet satt i gang på det planlagte tomteområdet. Firmanavnet var endret til Norsk Wallboardfabrikk, med A/S Mosvold Skipping Co. som eier. Som administrerende direktør ble kommunens

industrikonsulent, Olaf Ruenes, ansatt. Etter 2 års anleggstid startet fabrikk sin produksjon på Vikelandsmoen i juni 1950. De totale byggekostnadene var i 1946 beregnet til 6,5 millioner kroner og produksjonen skulle være på ca. 10.000 tonn. Den totale kostnaden endte på over 10 millioner i 1950.

Det første året var produksjonen på 10,3 tonn, og et tømmerforbruk på ca. 30.000 fast m³. Antall ansatte i begynnelsen var 95 personer, og omsetningen det første året var på 2.782.000,- kroner. Det fortelles at da adm dir. Ruenes stod og så den første tømmerstokken gikk inn i tømmerhuggeren bøyde han sitt hode og tok av seg hatten. For han var det en stor dag da han så resultatene av en uforsonlig kamp for å nå sitt mål. Den første etasjepressen av på 18 etasjer og produksjonslinjen hadde en kapasitet på 10-12.000 tonn plater pr. år.

I 1953 ble produksjonen av oljeherdede trefiberplater igangsatt. Dette var et spesialprodukt med meget gode egenskaper. Platene ble brukt i landbruket, og ellers hvor vannavisende plater krevdes. Salget av oljeherdede plater avtok etter hvert som nye produkter og metoder ble tatt i bruk. Sammen med den høye brannrisikoen prosessen og anlegget representerte, ble produksjonen nedlagt i 1988, og anlegget ble demontert.

Kapasiteten har blitt utvidet jevnt og trutt, og i 1956 var den øket til 16.000 tonn, og bedriften hadde ca. 140 ansatte. I løpet av 1959 var bygging av produksjonslinje II fullført. Nytt maskineri i hele linjen og en etasjepresse på 25 etasjer var montert. Pressen var spesielt konstruert for fremstilling av dørformater, et produkt som etterhånden hadde utviklet seg til å bli en betydelig artikkel.

I 1968 kom presse III med 18 etasjer. Denne pressen skulle, sammen med presse I, hovedsakelig produsere 11 mm plater. Etter denne utvidelsen hadde fabrikken av kapasitet på 45.000 tonn.

Kostnadsutviklingen økte i Norge og gjorde det vanskelig å konkurrere på eksportmarkedene med standardplater, men gjennom en rasjonell videreføring ble fabrikken konkurransedyktig. På begynnelsen av 1970-tallet gjorde bedriften en strategisk viktig beslutning. Den begynte å male platene, slik at markedet ble tilbudt et ferdig produkt. Dette ble siden utvidet da bedriften gikk til anskaffelse av strukturerte glansplater for å kunne prege mønster inn i fiberplatene. Denne strategiske beslutning viste seg å bli en forutsetning for bedriftens videre eksistens. I 1976 startet bedriften opp produksjon av suteksplater. Denne produksjonen ble også av vital betydning for bedriftens lønnsomhet. Sutaksplaten er vesentlig for bedriftens lønnsomhet også i dag, og vil i år 2000 bli på ca. 10.000 tonn. Dette er nok til å legge sutak på hver eneste bolig / leilighet som bygges i Norge i dag!

Støveksplasjonen i 1981

Vi kan ikke unngå, i bedriftens 50 års historie, å nevne støveksplasjonen 13. august 1981. Den verste ulykken som har rammet bedriften. Det som forårsaket eksplasjonen var antakelig en gnist fra en fresemaskin. Gnisten ble transportert i luftkanalen frem til støvfilteranlegget over oppløsningskummen. Vennesla Brannvesen, Vennesla Røde Kors Hjelpekorps, lege og politi ble hurtig varslet. Sammen med bedriftens industrivern gjorde de en stor innsats i det farefulle redningsarbeidet. De materielle skadene var store, men de menneskelige skadene var størst. To personer ble hardt skadet. En ble 70% brannskadet og døde etter kort tid på brannskadeklinikken i Lindköping i Sverige. En annen pådro seg skader i hodet, og ble ikke arbeidsfør igjen. En tredje person fikk sjokkskade,

Direktører:

<i>Olaf Ruenes</i>	1948 – 1960
<i>Eivind Fiske</i>	1960 – 1963
<i>Odd Kr. Haanes</i>	1963 – 1978
<i>Guttorm A. Vennesland</i>	1978 – 1988
<i>Torbjørn Abrahamsen</i>	1988 – 1991
<i>Sverre S. Steen</i>	1991 – 1993
<i>Odd W. Mortvedt</i>	1993 – 1995
<i>Jan A. Hestås</i>	1995 –

Styreformenn:

<i>Martin Mosvold</i>	1948 – 1958
<i>Torrey Mosvold</i>	1958 – 1973
<i>Roald P. Aukner</i>	1973 – 1988
<i>Egil Flaatin</i>	1988 – 1990
<i>Guttorm A. Vennesland</i>	1990 – 1995
<i>Kåre Moe</i>	1995 – 1998
<i>Gunnar Kulia</i>	1998 – 2000
<i>Geir Drangslund</i>	2000 -

men kom seg etter en tid. En sørgelig dag for de ansatte og de pårørendes familier.

Norsk Wallboard har vært en del av forskjellige konstellasjoner opp gjennom tidene. I noen sammenhenger har de vært datterselskap i et konsern, og i andre har de vært moderselskapet.

De viktigste sammenslutningene er følgende:

1971-1986: Hunton Fiber.

Det var eiersiden ved Hunton Bruk AS som i mars 1971 tok initiativet til fusjon mellom bedriftene. Selskapets navn ble Norsk Wallboard AS og en aksjekapital på kr. 12.000.000,- ble fordelt med 50/50 på de to eiergruppene. Firmaets adm.dir. ble Odd Kr. Haanes og hovedkontoret etablert på Vennesla. Varemerket for alle fiberplater produsert på HB og NW skulle være «Huntonit». Året 1973 ble et toppår med produksjon på 103.000 tonn plater for begge bedriftene, hvorav 45.100 tonn på Vennesla, og en total omsetning på 11.100.000,- kroner. Antall ansatte var på det høyeste over 548 personer, fordelt på 242 i Vennesla og 306 på Gjøvik. I desember 1986 ble avtalen med Hunton Bruk AS sagt opp. Fusjonen ble reversert, og Norsk Wallboard AS og Hunton Bruk AS fremsto igjen som egne selskaper. Mosvold Skipping var igjen hovedaksjonær med 73% av aksjene, og Norsk Wallboard fikk beholde varemerket «Huntonit».

1988-1992: Hunsfos fabrikker AS

Vesentlige aksjeposter skiftet eier i 1988. Ved årets utgang hadde Hunsfos Fabrikker AS 56 % av aksjene i Norsk Wallboard AS. Oppkjøpet fortsatte, og i løpet av 1989 hadde Hunsfos fabrikker AS kjøpt seg opp til 92% av aksjene i selskapet.

1992-1999: Byggma AS

Norsk Wallboard AS og Hunton Fiber gikk sammen om å lage et felles salgsselskap for det norske markedet. Norsk Wallboard utfisjoneres fra Hunsfos fabrikker og noteres som selvstendig selskap på Oslo Børs (Norsk Wallboard er da eneste datterbedrift i det børsnoterte moderselskapet Byggma ASA).

Norsk Wallboard kjøper fibergipsfabrikken Sasmox i Finland.

Selskapet kjøper så de resterende 50% av salgsselskapet Byggma AS (Byggma AS blir nå integrert i Norsk Wallboard).

2000:

Fibo-Tresbo blir kjøpt av Byggma ASA, og Fibo-Tresbo blir igjen en søsterbedrift til Norsk Wallboard.

Byggma ASA

Da Norsk Wallboard ASA (i dag Byggma ASA) ble utfisjonert av Hunsfos fabrikker vedtok styret følgende strategi: Norsk Wallboard ASA skal være et markedsorientert konsern som skal betjene byggevaremarkedene i Norge og Nord-Europa.

Konsernet har til hensikt, blant annet gjennom fusjon og gjennom oppkjøp, å utvikle seg til å bli en større og en mer attraktiv leverandør til byggebransjen. Konsernet skal satse på kvalitetsprodukter med en høy miljøprofil og med stor grad av videreforedling. Norsk Wallboard konsernet skal satse på samarbeide og den enkeltes engasjement for å oppnå trivsel og produktivitet. Styreformann Kåre Moe understreket at formålet med fisjonen var å rendyrke forretningsområdene.

Norsk Wallboard ASA etableres som eier av en frittstående produsent av trefiberplater. Dette gjør det mulig for selskapet å utvikle seg videre. Etter få måneder på egne ben kunne Norsk Wallboard vise til et overskudd i 1997 før skatt på 6,5 millioner kroner etter flere magre år.

På Generalforsamlingen 6.mai 1999 ble det vedtatt å skifte navn fra Norsk Wallboard ASA til Byggma ASA. Vedtaket ble gjort gyldig fra 4.august 1999. Selskapets hovedkontor ligger i Vennesla, og formålet er fabrikkvirksomhet og salg av egne og andre beslektede handelsprodukter, samt deltakelse i selskaper med tilsvarende eller liknende formål.

Byggma ASA består i dag av Norsk Wallboard AS, Sasmox Oy og Fibo-Tresbo AS med en samlet omsetning på ca. 370 millioner kroner og ca. 260 ansatte. Selskapets største aksjonær er Investor AS ved Geir Drangslund.

*// Norsk Wallboard fra 1960-tallet. Å bade i bassenget foran fabrikken var populært blant vikelandsbarna.
Foto: Johannes Sandåker. //*

Tilbakeblikk

Året som har gått

Fra du satt med et helt nytt årsskrift i handa i fjor og fram til det du nå sitter med, har det skjedd ting i historielaget.

6.12 i 2018 hadde vi en veldig godt besøkt mimrekveld om Gamle juletradisjoner, og der var vi så heldige at Mary Mjåland var den som loset oss gjennom gamle minner fra jula sånn litt før i tida. Og så ble det jul og nyttårsfeiring rundt om i hjemmene, og neste gang vi innkalte til mimrekveld var 31.januar. Dette ble også en alle tiders kveld da Rolf Stokkeland tok oss med på et tilbakeblikk til Livet i Venneslamoen. Her er jo forandringene virkelig store, men Rolf fortalte så flott og levende om både hus og beboere at vi kunne se det for oss, og mange nikket gjenkjennende, og praten gikk. I begynnelsen av februar ble det avholdt årsmøte, og opplevde da at vi ikke klarte å velge leder slik at styret måtte se om de kunne løse dette og konstituere seg selv. På første styremøte klarte heldigvis styret dette, og kunne jobbe videre, med brikkene på plass.

Så kom vi til 28.februar og ny mimrekveld. Da ble det et panel med bygningshåndverkere fra bygda som mimret om akkurat dette. En artig kveld med gode historier.

28.mars var vi så heldige å få Helge Reinertsen på besøk som fortalte om Venneslagudanes seilas under 1.verdenskrig. En utrolig interessant foredrag ble oss til del. Denne jobben Helge her har

gjort er formidabel, og vi gleder oss til at han har 2.verdenskrig klar til framføring. Ellers gjorde vi en avtale om omvisning på Hestmanden, og i lesende stund kan det være at den har blitt avholdt.

Så kom vi til 5.mai og da møtte det over 100 deltakere og flere hunder fram ved Omdalssaga for å bli med på en 6 km vandring på Gamle kjerreveier i området. En alle tiders tur og et flott opplegg av Håkon Honnemyr og Tor Skomedal, og underveis på turen, inn fra sidelinja, kom Roald Omdal, med masse kjennskap til området samt muntre historier. Så noe senere i mai hadde historielaget 3 dager med omvisning og historisk quiztur med alle bygdas 5 klassinger. Tre dager med flotte elever som gir oss gamlinger noen fine dager, og jammen tror vi det gir elevene noe også.

Så kom sommeren, og med den ferie og fritid. Derfor skjedde det ikke noe mere før Olsoksamlinga på Bommen 29.juli. En flott ettermiddag, med Oddbjørn Aardalen som kåsør med sine underfundige betraktninger. Egil Mydland. Bjørn Syvertsen og Rolf Arntzen underholdt med sang og musikk. Lotteri, kaffe, gratis boller sponset av Lieberman ble servert i den gode sommervarmen. Og hele 110 personer var til stede, så vi hadde dessverre ikke nok lodd til salgs,uten at det ble noen sure miner for det.

1. september ble det ny rusletur, denne gang på Kvarstein og om gård og ætt. Her var det historielagets egen historiker Yngvar Hannevik som stod for guiding. Her øste han litt av all sin

kunnskap. Han har etter sigende til nå 650 sider ferdig skrevet om Kvarstein, men enda ikke i mål. En utrolig interessant tur for de ca 75 deltakerne.

26. september stod lokalavisen vår på kjøreplanen. Redaktør Christopher fortalte fra avisens forskjellige epoker, og viste i tillegg bilder fra 80 tallet. Det har dessverre ikke lyktes å finne bilder fra den første tiden. Skulle noen vite noe? En artig kveld med 75 deltakere.

Og enda stod det 2 mimrekvelder på programmet denne høsten, men pga deadline på årsskriftet må de vente til neste oppsummering. Og i slutten av oktober skal også Kulturelle skolesekken i gang igjen, og da med alle bygdas 3.klassinger fordelt

over 4 dager, med tema Fra ull til klær. Ellers har vi deltatt på diverse årsmøter, slik som Hunsfos historielag og minibyggerne, i tillegg til møte med pensjonistgruppa på Wallboarden.

Det er mange ting som rører seg i styret, eller baller i lufta som vi sier. Så da er det bare for oss å få hentet noen av disse ned.

Og til slutt et aldri så lite hjertesukk. Vi kunne gjerne vært flere som kunne tenke seg å bidra med litt hjelp på våre arrangementer. Så meld dere interesserte slik at vi kan ha noen flere å kontakte fra tid til annen. Så til dere alle, håper dere møter like godt opp på det som vi kommer til å stelle med i 2020.

// Flyfoto av Vennesla fra ca. 1950 med Venneslamoen midt på bildet. //

Venneslamoen

Stedet, menneskene og livet i Venneslamoen før det ble Vennesla sentrum.

Tekst av
Rolf Stokkeland

Stedet.

Det som nå heter Vennesla sentrum het før Venneslamoen. (I resten av artikkelen vil jeg bytte ut navnet Venneslamoen, som vi som bodde der brukte, med det mer korrekte Venneslamoen) Selv om Venneslamoen nok bare omfattet det flate området mellom Essostasjonen og bekken fra Koldalen, regnet vi som bodde der med at "nordgrensen" gikk omtrent ved veien opp til Vardeheia og "sydgrensen" ved Hunsfosbrakkene. Mot vest grenset den mot elva og Revia.

// Rolf Stokkeland
forteller om sin
oppvekst. //

Den gamle bebyggelsen.

Inntil ca. 1900 var Venneslamoen en tett furumo med noen få gamle hus. Når jeg tenker på hvordan husene så ut kan en godt tro at et par av dem kan ha vært husmannsplasser under en av Venneslagårdene eller Nesane, men når jeg leter i Venneslasoga kan jeg ikke finne sikkert belegg for mer enn én husmannsplass der, og det er Koldalen. I tillegg til husmannsplassen var det et par gamle hus i området der Essostasjonen nå ligger. Jeg husker at min mor fortalte for 70 år siden, at huset der familien Fredriksen bodde var over 100 år gammelt. Det skulle tilsi at huset nærmer seg 200 år nå.

I 1895 ble det første "nyere" huset i Venneslamoen bygd. Det lå på østsiden av veien omtrent der hvor Hjerterom kafé nå ligger og het Grønnbekk. Navnet kom av en liten bekk som kom fra Tvidøblane og rant forbi eiendommen. Da jeg vokste opp var bekken lagt i et lukket dike, men ennå er det noen som kan huske både bekken og ei lita tjønn som lå der hvor nybygget for voksenopplæringen nå ligger.

Bebyggelsen i Venneslamoen:

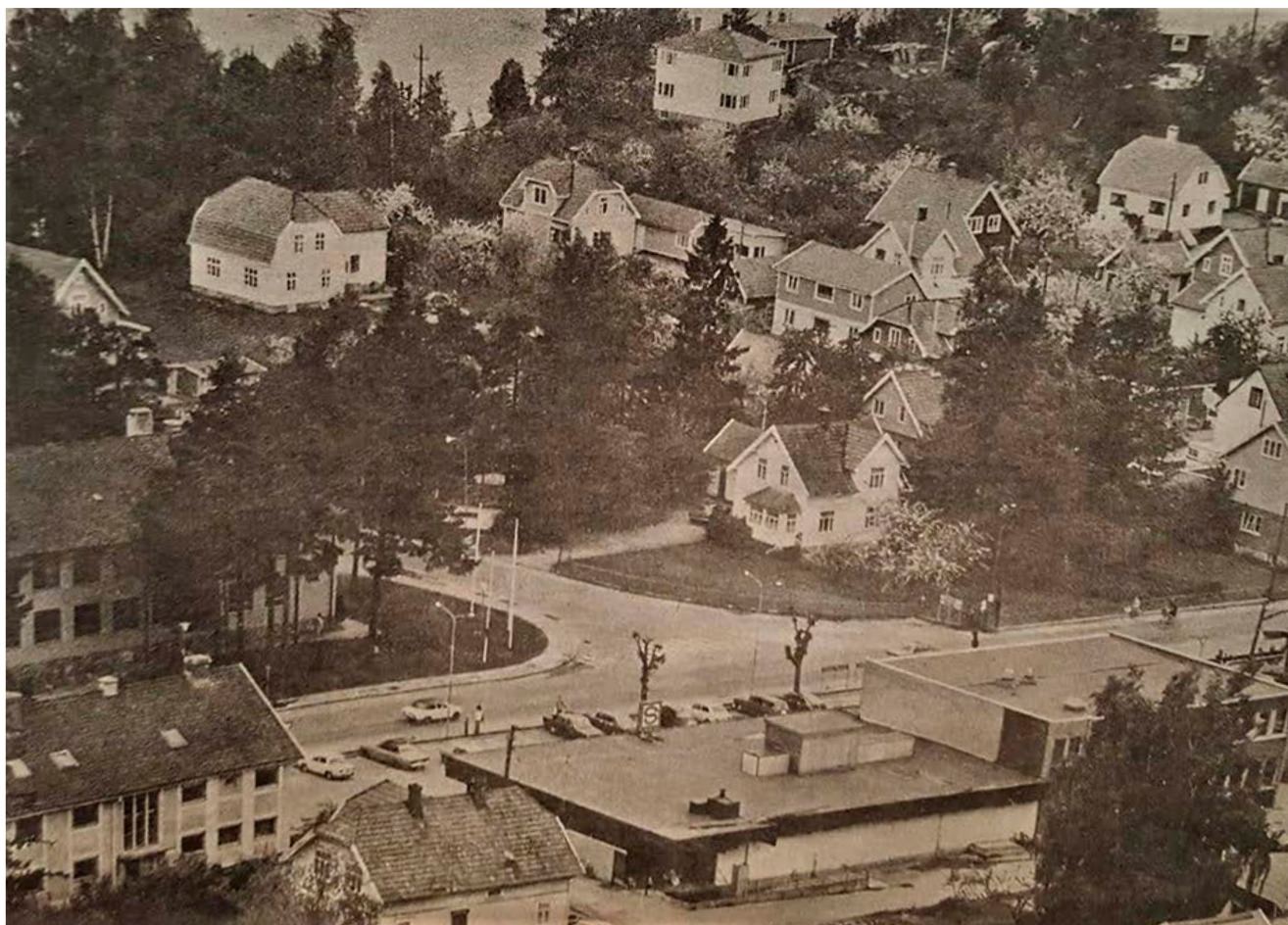
De husene som lå øst for riksveien, den nåværende gågata, ble stort sett bygd mellom 1900 og 1920 og var de første som kom da selve Venneslamoen ble bygd ut. Fra 1920 og utover ble husene på vestsiden av veien bygd. Byggmesteren for mange av disse var Tor Lislevand fra Vegusdal. Han fikk faktisk et

område i Venneslamonen, Torsbyen, oppkaldt etter seg. Her lå "Torsbygada" som var Venneslas første, og lenge eneste, "gade". I min barndom lå det 12 hus i gada, og slik jeg ser det var dette verdens beste sted å vokse opp.

De fleste eiendommene hadde et par mål tomt hvor de dyrket poteter og hadde bærbusker og frukttrær. Dette var viktig "matauk", og i tillegg tjente det et annet viktig formål – man ble kvitt gjødsle. Alle hadde jo utedo på den tiden og den måtte tømmes hvert år. Om våren luktet det ofte fælt når doene, eller dassene som vi sa, ble tømt.

Som en parentes kan nevnes at de fleste husene hadde sin egen brønn, og avstanden fra en utett dasskum til brønnen kunne være helt nede i 3-4 meter. Jeg husker at en av naboene våre nevnte at det kunne være fare for at brønnvannet var forurenset, men jeg kan ikke huske at det var problemer med diaré eller liknende. Likevel er det nok fare for at det enkelte ganger grenset til gjenbruk av vann i Venneslamoen.

Mange av eiendommene hadde høns og gris, og i to av husene på østsiden av veien hadde de hest, Eierne, Håkon Gundersen og Bård Kile, kjørte i skogen og tok oppdrag for folk flest. Vi småguttene fikk ofte lov å sitte på langkjerra og av og til fikk vi lov å holde tømmene. Det var stor stas. Når hestene ikke var i arbeid gikk de ofte og beitet på de små jordene rundt husene – et trivelig syn.

// Fra Auravegen i 1955. //

Hagene ble som sagt benyttet til "matauk", men det var ett unntak – Stener Stenersens hage. Den var det flotteste parkanlegg, med busker og blomster av "alle" slag, og mange stoppet opp og beundret den. Stener skrev også mange dikt og sanger. En eller to av sangene hans skal ha fått plass i sangboka som fortsatt brukes på mange bedehus. Men Stener var en beskjeden mann, så i stedet for at han står som tekstforfatter står det ukjent forfatter.

Bekkene

I tillegg til den lille bekken som jeg allerede har nevnt, gikk det to andre bekker gjennom Venneslamoen. I min barndom var begge åpne. De kom fra Venneslaheia og i flomtidene kunne de bli ganske store. Den ene bekken kom ut Koldalen og het Barselbekken og den andre het Aurabekken og kom ut i dalen der Auravegen nå ligger. "Sagnet" fortalte at Barselbekken hadde fått navnet sitt på grunn av ei fantejente som hadde født et barn der. Det het seg at barnet døde eller ble tatt livet av ved fødselen, og derfor spøkte det i den mørke bekkedalen, ble vi fortalt. Så langt jeg kjenner til var det ingen som hadde sett eller hørt noe spøkelse der, men for sikkerhets skyld gikk jeg midt i veien når jeg skulle forbi Barselbekken på mørke høstkvelder.

Aktiviteten langs Bekkene

Både langs Barselbekken og den andre store bekken, Aurabekken, var det mye aktivitet. Vi barna kunne lage små demninger og fange fisk i striesekk, og om vinteren kunne vi renne på kjelke eller skeise på bekken. Det stakk jo en del steiner opp gjennom den knudrete isen, men med "krollskeiser", som var det vanlige blant oss barna, gikk det fint. Langs begge bekkene hadde husmødrene vaskegryter som de fyrte under og kokte tøy i. Så skrubba de tøyet på vaskebrett og skylte det i bekken. Det var slik mange husmødre tok storvasken i min barndom. Hvis bekken tørket inn flyttet de vaskeplassen ned til elva.

I 1946-47 ble ca. 50 meter av Aurabekken lagt i rør. Senere, tidlig på 50-tallet ble rørene forlenget helt til elva, og i 60-årene ble også øvre del av Aurabekken lagt i rør. Fyllmassen over den nedre delen av bekken er den gamle 60 meter høye Hunsfosspipa som raste tidlig i 50-årene. Etter hvert ble også Barselbekken lagt i rør. At det var praktisk å legge bekkene i rør kan ikke benektes, men ville vi gjort det samme i dag? Og på barnas vegne lengter jeg faktisk litt etter bekkene.

Dagliglivet i Venneslamoen.

Venneslamoen var et typisk arbeiderstrøk, og folkene som bodde der hadde stort sett samme bakgrunn. Ingen hadde det romslig økonomisk, men i min barndom hadde alle så de klarte seg, og alle

hadde det omtrent som naboene. Det var liksom ikke noen forskjell på folk, og alle vi barna hadde mamma heime.

Før min tid hadde konflikter og problemer i arbeidslivet skapt store vanskeligheter for folk. Da var det streiker, lock-out og mye arbeidsledighet, og det var de som måtte gå fra husene sine. Jeg tror disse erfaringene i høy grad preget mentaliteten og de politiske holdningene hos våre foreldre og besteforeldre. Mannfolkene i Venneslamoen var nok stort sett sosialister. De lå nok noe lenger til venstre enn konene sine, som gikk i kirka og på bedehuset og stort sett holdt seg unna politikken. Det må også nevnes at bygdas første ordfører etter krigen, Ole Jørgensen, som senere ble stortingsmann, bodde i "Gada". Det samme gjorde en tidligere ordfører i Vennesla, A.T. Askedal. A.T. var kommunist og holdt "Friheten", mens Ole tilhørte Arbeiderpartiet og gikk på Betel.

Krigen.

I min barndom var folk i arbeid og tjente til det daglige brød, men det var en annen bekymring som preget dagliglivet til folk – krigen. Selv om folk hadde penger var det nok i de fleste hjem noen som gikk sulten til sengs. Rasjonene var små og barna fikk først, så det ble nok ofte i minste laget for foreldrene. Hagene ble utnyttet maksimalt, og mange hadde kaniner, høns og gris. Og så var det å farte rundt på gårdene og hamstre melk og andre varer. Vi hadde familie som hadde gård og fikk noe mat derfra, og min far og noen venner tyvskjøt en elg, så vi var nok ikke blant de som hadde det vanskeligst.

Det hersket en utstrakt frykt for at det skulle bli

alvorlige krigshandlinger i Norge. Jeg husker godt at folk snakket om det. En av ungdommene i Gada ble arrestert og sendt til Grini, og mange hadde familie og venner i tysk fangenskap. Dette preget folk. Mange mannfolk samlet seg på hjørnet av Torsbygada og riksveien, det såkalte Hjørnet. På søndags formiddag var det spesielt mange. Da hadde mennene fri fra arbeidet, og de fleste konene, eller kjerringene som vi sa, var i kirken. Jeg diltet ofte med min far bort på hjørnet, og stod og hørte når de voksne pratet. De fortalte at de hadde hørt rykte om det ene og det andre om krigens gang. Det var rykter om fremgang og seire på både øst – og vestfronten. Jeg forstod ikke så mye av det, men på veggen hjemme hadde vi et stort Europakart og jeg forstod at det gikk mot en ende på krigen.

Det var typisk for samtalen på Hjørnet at ingen visste – alle hadde bare hørt rykter. Saken var imidlertid at flere av dem hadde tilgang til radio eller fikk nyheter av noen som hadde radio, mens andre fikk håndskrevne eller stensilerte nyheter av venner og kjente.

Da flaggene gikk til topps den lyse 7.mai-kvelden i 1945 og det var fred, brøt gleden og jubelen løs. Vi fikk radioen igjen og den kvelden så jeg noe jeg aldri hadde sett før. Det lyste ut av vinduene hos folk – blendingsgardinene var borte. For de fleste i Vennesla var maidagene en sammenhengende gledesfest, men noen måtte også sørge over en de hadde mistet. Og når jeg tenker på det i ettertid må jeg konstatere at også i harmoniske Venneslamoen var det noen som stod på den gale siden, og de og deres nærmeste hadde det nok ikke lett i gledesrusen.

// Fra 8.mai 1945.
Jubeltog gjennom
Venneslamoen. //

// Heiseldalskiosken ble til Esso og drosjesentral. //

// Her lå meieri, senere konfeksjonsforretning. //

Samlingssteder

Selv om Hjørnet var samlingsstedet som jeg har flest minner fra, så var det ved "Kiosken" de fleste samlet seg. Kiosken er nå borte, men den lå omtrent der hvor pumpene på Essostasjonen nå ligger. Her lå Heiseldals kiosk med brus og is i kjeks og mye annet godt som vi ungene bare måtte se langt etter – pengene vokste ikke akkurat på trær i Venneslamoen. Senere da drosjesentralen ble etablert overtok "Bilsentralen" den gamle kiosken. Det må også nevnes at vis á vis kiosken, omtrent midt i det som nå er Sentrumsvegen, bygde Gudmund Neset ei lita bu. Her solgte han iskrem i pappbeger, og etter hvert komper og mye annet godt. Jeg tror det var her han fikk navnet Gudmund i Bua. Området ved kiosken, og senere Bilsentralen,

var samlingspunkt for ungdom og mannfolk i alle aldre. Spesielt sent på kvelden og tidlig på natta var mange samlet der og støynivået var tidvis ganske høyt.

Opp gjennom 50- og 60-årene fortsatte folk å samles – ved Bilsentralen og på Hjørnet. Her stoppet folk som kom forbi på veien og slo av en prat om løst og fast, og ikke minst om sport og politikk og arbeidsliv. Selv om meningene kunne være forskjellige kan jeg aldri huske at noen ble høyrøstet eller sinte. Jeg tror alle hadde glede av hverandre, og jeg tror gjengen på Hjørnet og ved Kiosken var et typisk eksempel på venn dølenes sosiale og vennesæle væremåte.

I min barndom lå meieriet på østsiden av veien vis å vis der Venneslastua ligger i dag. Dit gikk barn og husmødre i flokk og følge med spannene sine for å kjøpe melk. Det var ingen som hadde kjøleskap på den tiden så de måtte ta turen til meieriet hver dag, ellers ble melka sur. På midten av 50-tallet ble det bygget et moderne meieri med anlegg for tapping av melk på flaske og utstyr for pasteurisering. I det nye meieriet ble det også plass til en kafé; "Venndølen". Her ble det servert middag og diverse småretter. Venndølen var et populært sted hvor ikke minst ungdommen samlet seg over ei ertesuppe eller ei potetkake og en kopp kaffe. Det var Odd Aas fra Graslia som drev Venndølen. Han var utdannet kokk og hadde seilt som kokk og stuert i mange år. Etter at meieridriften ble nedlagt ble bygget solgt til Moseids Bakeri og etter noen år gjennoppstod "Venndølen" med nytt navn og nytt innhold.

Fritid og lek.

Mine første barneår var preget av krigen og da var selvsagt aktiviteten noe begrenset, men da freden kom blomstret aktiviteten desto sterkere opp. Kort tid etter freden ble det som var igjen av tyskerleiren i Monen der Herredshuset nå ligger, fjernet og ryddet. Der, på det som hadde vært tyskerens oppstillingsplass, anla de store guttene en fotballbane. Her ble det "spent" fotball hver eneste kveld i hele sommerhalvåret. Vi småguttene kunne bli med hvis antallet store gutter ikke var for høyt. På "Sletta i Monan" ble det utkjempet viktige kamper mellom hjemmelaget "Frigg" og "Lyn" fra Graslia. Da herredshuset ble bygd mistet vi fotballbanen i Monan. I stedet etablerte vi oss på "Lysledningen" – på toppen av Døblebakken. En liten og elendig fotballbane.

Badeliv

Om sommeren var det et yrende badeliv i elva mellom Gjeideryggen og Aurabekken. Her badet både barn og voksne. Barna hadde ei fin sandstrand noen meter nord for Aurabekken og ei bukt ved Geideryggen hvor de som ikke kunne svømme kunne bade trygt, og på odden som stikker ut i elva, "Fjellane", var det stupebrett. Mange tok også en skikkelig kroppsvask og såpet seg grundig inn før de stupte uti. I dag kan vi synes dette var litt underlig, men vi må huske at vi må opp på 50-tallet før husene i Venneslamoen fikk innlagt vann, og først omkring 1960 var det blitt vanlig med bad i husene. Alternativet til elva var et vaskevannsfat hjemme på kjøkkenet eller det kommunale badet i Graslia.

Ski og skøyter.

Om vinteren var det ski og skøyter som var de mest populære fritidsaktivitetene. Vintrene på 40 – og 50 tallet var både kaldere og mer snørike enn nå, og det var vanlig at vi kunne gå på skøyter tidlig i desember. Det var alltid Lindstrømsjønnen, som lå der hvor festplassen ved Venneslahallen senere ble

anlagt, som frøs først. Her kunne vi gå på skøyter til snøen kom. Deretter var vi henvist til elva ovenfor Hunsfossen eller til Venneslafjorden. Den gangen var det mindre vannføring i elva om vinteren enn det er i dag, og det var vanlig at både elva og fjorden hadde sikker is. Vinteren 1947 var spesielt lang og kald og "hele bygda", både store og små, var på isen på fjorden. En av dem jeg så der var gamle Gustav i Nesane, bestefar til "Gudmund i Bua". Han var ute på isen på fjorden – på treskeiser.

Ski

Når de første centimeterne med snø kom ble skiene hentet fram. Det var hopping som gjaldt, og når forholdene gjorde det mulig ble det trampet bakker og bygd hopp både her og der. For barna i Venneslamoen var det jordene hos Nesheim som ble mest brukt. De større guttene og ungdommene kunne hoppe i Lille – og Store Vardeheia. Disse to bakkene lå på hver sin side av dalen der Aurabekken gikk, omtrent der terrassehuset ligger i dag. Her lå "skisenteret" for Venneslamoen, Nesane og Vardeheia. I Store Vardeheia, som startet på et oppbygd stillas på Døblekollen, kunne de hoppe bortimot 30 meter. Omdalguttene, med Gunnar i spissen, var nok de beste hopperne. Jeg våget meg aldri opp i storbakken.

Skiløypa vår gikk inn til hoppsenteret, forbi Linstrømsjønnen og Holtet til Ludeflaten, over jernbanebrua og opp Ola Eliassens kleive til Eikeland, og samme veien ned igjen. Det var en ganske drøy tur, og siden ingen hadde to par ski gikk mange av oss på hoppski. Det hendte at det ble en stopp i Granlibakken der de beste hopperne trente.

Slå ball og "Ryme ette"

Også riksveien var en flittig brukt lekeplass. Det var lenge mellom hver gang det kom en bil, og den fine, asfalterte sletta var en perfekt bane å slå ball på. Ellers var forskjellige "gjemme seg" leker populære. Vi lekte mest det som offisielt heter politi og røver, men som blant oss i Venneslamoen bare het "Ryme ette".

"Ryme ette!"

Litt om "næringslivet"

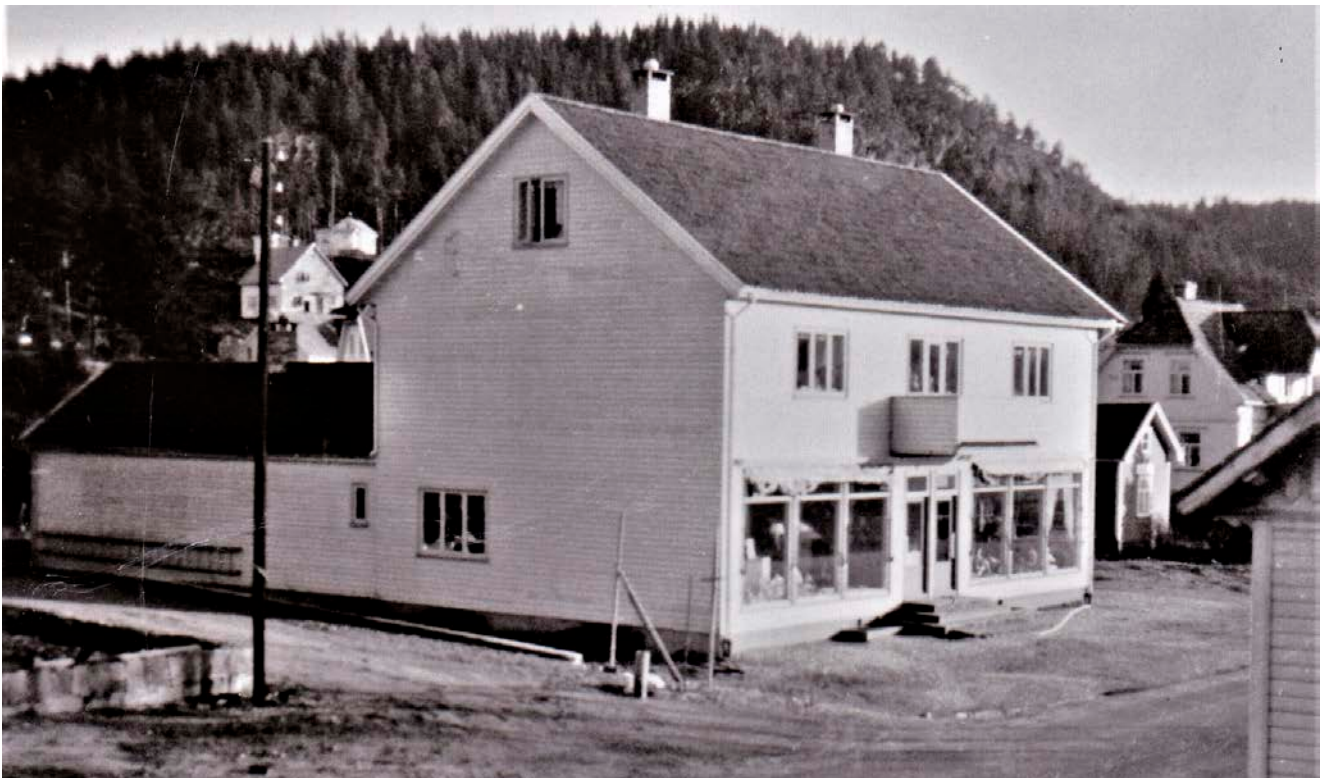
På hjørnet av riksveien og Nesveien lå huset til Nordvold. Inntil for få år siden holdt Askepott til der. Før krigen drev Nordvold kafé i huset, og kort tid etter krigen startet han Ålefjærruta. Jeg mener å huske at den gikk 2-3 ganger daglig, og om sommeren kunne den være proppfull av folk som skulle på badetur eller til hyttene sine. Sønnen, Karly, arrangerte også bussturer til utlandet. Hamburg og Paris var blant reisemålene, og turene var populære i nærmiljøet. På slutten av 50-tallet startet Nordvold glassmagasin i huset.

I nabohuset til Nordvold bodde Tobias og Inga Sørensen. Et par år etter krigen åpnet de en kafé i første etasje i huset sitt. Jeg husker at ungdommene, noe ironisk, kalte kaféen for Regnbuen etter den kjente Oslorestauranten. Det var nok helst Inga som stod for kafédriften, for Tobias drev kostefabrikk i uthuset. Han laget veldig gode koster har jeg hørt, og hadde sine faste kunder, bl.a. mange av fabrikkene på Sørlandet. Jeg vet ikke om firmaet hadde noe navn, men på folkemunne og litt humoristisk gikk det under navnet Firma Solid. En av de som arbeidet hos Tobias var naboen – Torvald. Ingen av dem var akkurat avholdsmenn, så driften i fabrikken gikk nok litt i rykk og napp. Senere kjøpte Tobias det gamle meieriet og flyttet kostefabrikken til uthuset der. De gamle meierilokalene leide han ut til tidligere samvirkelagsbestyrer Hauge som startet manufakturforretning der.

// Nordvolds bygg ca. 1965. Senere kom Askepott. //

I 1947 bygde Eivind Eivindson den første forretningsgården i Venneslamoen. Her drev han og senere sønnen og sønnesønnen installasjonsfirma i over 60 år. I tillegg til leiligheter hadde gården fysioterapeut, to forretninger, kontor, verksted og lager. En av leietakerne var Margit Wettrhus som drev systue og damekonfeksjon i bygget. Hun hadde tidligere hatt systue i uthuset i Gada hvor familien bodde.

// Eivind Eivindsons bygg, senere overtok sønnen Olav Kr., som fortsatt bor i 2.etg. //

// 17. mai på begynnelsen av 1960-tallet på Venneslamoen. //

"Senhøstes 1960 ble Venneslabrua åpnet. Det var Statsminister Einar Gerhardsen som foretok den høytidelige åpningen."

Midt på 50-tallet kom det bakeri i Venneslamoen og noen år senere bygde familien Eikeland den første forretningsgården i betong i Venneslamoen. Her startet Randi Eikeland og sønnen Tor Einar (Bitte) kjøtt – og delikatesseforretning. For å få plass til den nye forretningsgården ble familien Eikelands gamle hus overtatt av Husmorlaget og flyttet 40-50 meter inn mot Koldalen. Her ble huset bygd om og ble det første Husmorhuset i Vennesla. I tillegg til Husmorlagets aktiviteter fikk lensmannsetaten kontorene sine der.

På slutten av 40-tallet brant herredshuset i Graslia og noen år senere ble et nytt stort herredshus reist i Venneslamoen – på fotballplassen vår. Dette ble kommunens nye administrasjons – og servicesenter, med mange arbeidsplasser, men det førte ikke til at Venneslamoen ble bygdas sentrum. Nei, sentrum var fortsatt på Vikeland. Der lå jernbanestasjonen, kinoen, det største bedehuset, apoteket, postkontoret og diverse forretninger og kaféer, og der gikk veien til Moseidmoen.

Venneslas nye sentrum:

Senhøstes 1960 ble Venneslabrua åpnet. Det var Statsminister Einar Gerhardsen som foretok den høytidelige åpningen, og med den nye veiforbindelsen mellom Venneslamoen og Moseidmoen ble "balansen" i bygda helt forandret. Nærmest over natta ble Venneslamoen bygdas sentrum. Og siden har utviklingen gått videre med forretningsbygg, leilighetsbygg og kulturbygg slik vi ser det i dag, men det er en annen og litt mindre nostalgisk historie.

Da Jon fikk se en neger

Tekst av **Knut Holt**

*“Han ser ned på dem,
olmt og stille som en
okse. Jon kjenner brått
at hjertet banker hardt
og fort, fort og hardt.
Hva vil skje?”*

Denne fortellingen er inspirert av en faktisk hendelse, nemlig da far til Olav Strandberg en gang på 1950-tallet spurte Olav om han hadde lyst til å se en neger. Olav selv bekreftet historien overfor meg, og hele familien Strandberg går god for sannhetsgestalten i den. Historien ble til og med referert av presten Bjarne Nordhagen da han forrettet i Olavs begravelse i Vennesla kirke i november 2017. En kvinne fra Vennesla kontaktet meg og spurte om jeg ville skrive ned historien. Det følte jeg lite trang til, men så lynte det i skallen min: Hvorfor ikke skrive det som ei fortelling, ei novelle? Jeg har forandret navnene. Jeg nevner overhodet ikke verken Vennesla eller Kristiansand. Og, jeg har innført en fiktiv skikkelse – onkel Tango.

En tidlig sommerdag i 1955 sier far til Jon: - He du løst te å se ein neger, Jon?

Jon ser for seg kullsvarte negere med runde øyer, for han hadde sett lysbilder av dem på bedehuset. Og han ser for seg ei gruppe smilende menn i hvite dresser og med instrumenter i nevene. Det var bilder han hadde sett i ukeblader, av jazzmusikere. Men ingen i bygda, bortsett fra de som hadde vært over i USA eller hadde seilt i utenriksfart, hadde sett en neger. Fargede mennesker ble kalt «negere» den gang. Vi sa det like naturlig som vi sa «gutter» eller «barn». Ingen hadde sett ei filmstjerne eller en rockemusiker heller. De så vi på kino eller hørte på radioen.

Jon nikket stumt mot faren. - Då gjenge du og mæ ette' middaen i mårra ner te byen. Der ska du få se ein, sa faren.

Alle i familien vet om det, dagen etter, en søndag. Og de to blir sent avgårde som om de er blitt utvalgt for å besøke en syk slektning som ligger på sykehuset i Byen. Men likevel ikke heilt sånn. For er ei forventning med, ei forventning du ikke vil ha med deg om du skulle på et sykehus. Men den samme høytideligheten og den samme omhyggeligheten preger avskjeden.

De to tar bussen til Byen. På hverdager går bussen hver time, om søndager annen hver. Det å kjøre buss er en begivenhet for Jon. Sjøføren hilser på Jon og faren som om de var gamle kjenninger, selv om Jon aldri har sett ham før. Han nyter synet av den lange, skinnkledte motorkassa. Han nyter synet av den rynkete skinnveska med de blanke sylindrene med vekslpenger. Han nyter å høre lydene fra bussen; den dype brummingen, tilfreds som en bjørn som svelger honning, og den korte, men tydelige harkingene da sjåføren skifter gir. Han nyter lukta av gammelt lær og den innestengte sommerdufta som henger i bussens indre.

Havnearlegget i Byen er stort og åpent. I hver ende, som enorme bokstøtter, står digre, kremgule bygg. I nærheten av kaiene ligger det lave, bleke bygninger, de huser kontorer til rederiene og oppholdsrom for havnearbeiderne. Faren til Jon vet nøyaktig hvor skipet ligger, skipet der negeren arbeider. Han forteller aldri hvor han har fått opplysningene. Han sier bare: «Dei seie atte», eller «Det ska være», før han forteller om skipet. Jon spør ikke. Det er det samme for ham hvor faren har fått rede på alt han vet om negeren.

Far til Jon er en meget hyggelig og omtenkssom mann. Men han gjør aldri noe stort vesen av seg selv. Han bærer ikke de fine egenskapene sine utenpå som en stor medalje. Han smiler nesten aldri, men han smiler stadig med øynene. Og når han beveger seg, eller gjør noe med hendene, er det som om han reparerer noe eller setter ting rolig på plass.

Skipet ligger der i ettermiddagssola, fredelig som ei ku i grasset. Søndagsstillheten er stor omkring dem. Lenger ute, på en tilstøtende brygge, beveger mennesker seg. De beveger seg på en måte som viser at de har fri og er glade for at de har en lang kveld og ei heil natt uten plikter foran seg. Skipet har preget av en parkert buss. Låst, liksom, og tom for mennesker. Så, plutselig, som om lyset blir slått på, synes Jon, dukker en mann opp ved rekka, høyt der oppe. Han glør fremfor seg, dovent, som om han har frivakt og vil ta seg tominutter med frisk, solblank luft.

Jons far kunne, sa han, fem ord på engelsk. De hadde han lært av sin onkel. Onkelen blir bare kalt for Tango, fordi han en gang spilte en tangomelodi på bedehuset, og blitt kastet ut på livstid. Onkel Tango haddearbeidet to år i New York, på slepebåter på Hudsonelva. De fem ordene og uttrykkene han hadde lært bort til Jons far var: «Yes», «no», «Thank you», «I love you» og «Not guilty». Du trengte ikke å lære deg flere for å komme deg fram i Amerika, hadde han sagt. Sannheten er at han har lært ham mange flere ord og uttrykk, for han har også lært ham hvordan en stiller spørsmål på engelsk. Så Jons far roper opp til mannen ved rekka: «Du ju hæv æ nigro on dø sjipp?»

Mannen ser ned, som om han plutselig har fått øye på dem. Han ser på dem, like uforstyrrelig som om han er et bilde på veggen. Så forsvinner han. Jon og faren venter. Sola er varm og stille omkring dem. Lenger ute ses sjøen som en lang rad med sølvaktige, flimrende felt. Himmelranden enda lenger ute er som en blålig dis.

Så er han der. Negeren. Han står akkurat der mannen tidligere har stått. Han er svær. Jon tenker på ei av de svære ølvognene til bryggeriet oppe i Byen da han ser ham. Han er i kortermet, hvit skjorte. Han ser ned på dem, olmt og stille som en okse. Jon kjenner brått at hjertet banker hardt og fort, fort og hardt. Hva vil skje? Vil han brøle ned til dem? Eller kanskje han vil spytte?

Så smiler negeren. Og det er som når et svart pianolokk blir åpnet og du ser alle de hvite tangentene skinner mot deg, føler Jon. Negeren står som på en scene og mottar uhorlig applaus. Og Jon og hans far ser opp på han, som om de ser mot en høy, berømt skulptur eller en stor, kjent hoppbakke. Så snur negeren seg rolig rundt og går rolig inn i skipets indre.

Da de tar en tidlig kveldsbuss hjem, sitter faren som om han har mottatt en god nyhet. Og Jon? Han smiler. Han smiler under hele bussturen. Og når han seinere i livet fortalte om denne turen, da han og faren dro til Byen for å se en neger, smilte han. Heile tida.

Gårdsnummer i Vennesla

I serien om gårdsnummer i Vennesla har vi nå kommet til gnr. 3 (Aabel) og gnr. 4 (Moseidjord/Åsbygda/Naudeskaret). Det er totalt 25 gårdsnummer i gamle Vennesla kommune.

Tekst av Yngvar Hannevik

Gnr. 3 - Aabel

Aabel ble skilt ut fra Kvarstein omkring 1660. Den ble kalt en «ødegard under Kvarstein». Eieren av Kvarstein på denne tiden, Aasmund Ulvson, eide dette bruket frem til han døde i 1696. Enken etter Aasmund Ulvson, Asgjerd Markusdatter, eide det frem til omkring 1700. Hun solgte da til kjøpmann Jacob Andresen Lund. Senere overtok sønnen Søren Jacobsen Lund eiendommen. I 1766 kjøpte Markus Annsteinsen Heisel (sønnesønn til Aasmund Ulvson) Aabel. Aabel var et bruk frem til 1840 da Liane (bnr. 4) ble skilt ut. I 1844 kjøpte Jørgen Olsen en del av det gamle bnr. 1, dette var Holehaugen (bnr.3 og 6). Etter der fulgte en periode med skiftende eiere på det gamle hovedbruket. Bruksnummer 1 på Aabel ble i 1880 kjøpt av Kristian Jørgensen Aabel. Han var sønn til Jørgen Olsen som bygde opp bruket på Holehaugen, og var bror til Ole Jørgensen Aas som hadde butikken i Holehaugen. I 1910 overtok Bernt K. Aabel (sønn til Kristian) gården. Den siste eier av gården var brorsønnen Torvald Aabel. I 1973 ble eiendommen solgt til Dagny og Andreas Rostveit på Moseidjord, huset ble holdt utenom.

Holehaugen (gnr. 3 og bnr.3 og 6) er mest kjent for at det var her det første handelshus i Vennesla startet opp.

// I bakgrunnen Aabel, bnr.1. Foran nede ved elva ligger Holehaugen. (Aabel bnr. 3 og 6). //

// Aabel i Vennesla. Gården ble kalt Holehaugen og ble det første viktige handelsstedet i Vennesla med sin beliggenhet ved Otra. Det var Ole Jørgensen, sønn til Jørgen Olsen Aabel, som startet forretningsvirksomheten. //

Huset som står i dag er bygget i 1844 av Jørgen Olsen, han tok navnet Aabel etter gården han kjøpte. Jørgen Olsen var sønn til Ole Giliussen (1785-1845) og Aase Olsdatter (1784-1842) fra Monskodet på Vigeland. Ole var sønn til Gilius Jørgensen som kom fra Eikeland verk i Gjerstad. Han kom til Vigeland i Vennesla som hammersmed til det nye jernverket som Peder Mørch hadde startet opp med i 1792. Jørgen giftet seg med Tone Markusdatter. Tone var av gammel Kvarsteinætt. Hun var datter til Markus Auensen Knausen og Kjersti Jonsdatter (f.1785). Kjersti Jonsdatter var datter Jon Olsen Kvarstein (Ravnaas). Denne slekten kan føres tilbake til 1500-tallet på Kvarstein. Stamfaren var Torkell Kvarstein (f. 1520).

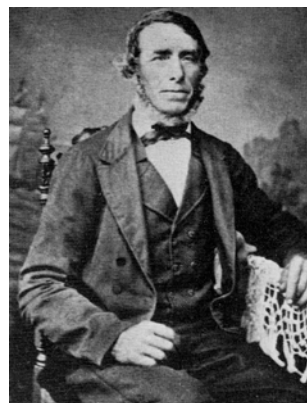
Sønnen Ole Jørgensen Aas startet imidlertid i 1860 opp med handel i foreldrenes hjem på Aabel (Holehaugen). Sammen med broren Kristian Jørgensen Aabel drev de også med ved og tømmerhandel. Etter hvert var det Kristian som drev med tømmerhandel, mens Ole tok seg av butikkdriften.

Ole var snill og gav kreditt til arbeiderne på Vigeland og sagbruket på Saga. Sagene sto i vinterhalvåret og det var da mangel på penger, men Ole gav dem kreditt frem til sagene igjen startet opp på våren.

Den store etterslekten etter Ole Jørgensen Aas og konen Kari Jensdatter Aas er grundig beskrevet i boken til Arne Eivindson, «Aas-slekten frå Vennesla». Det er mange i den slekten som har satt sitt preg på bygda vår.

Det var bror til Ole, Kristian Jørgensen Aabel (24.august 1849-4.januar 1905) som overtok Holehaugen. Han ble gift med Guri Berntsdatter (30. januar 1854-30.juni 1935), datter til Bernt Jørgensen

Moseidjord (1817-1863) og Anne Gundersdatter Heisel. Sønnen hans, Jørgen Kristiansen Aabel (24. august 1881-5.februar 1965) blir neste eier. Han gifter seg 24.april 1903 med Jørgine Jakobsdatter (22.mars 1879-21.oktober 1955), datter til Jakob Jensen Ravnaas og Elen Svendsdatter (født på Langevoll).

// Jørgen Olsen Aabel. //

// Konen Tone Markusdatter. //

// Jørgen Aabel t.h. sammen med Jens Jakobsen Øigarden (bror til konen Jørgine). //

// Anny og mannen Gunnar Bueklev. //

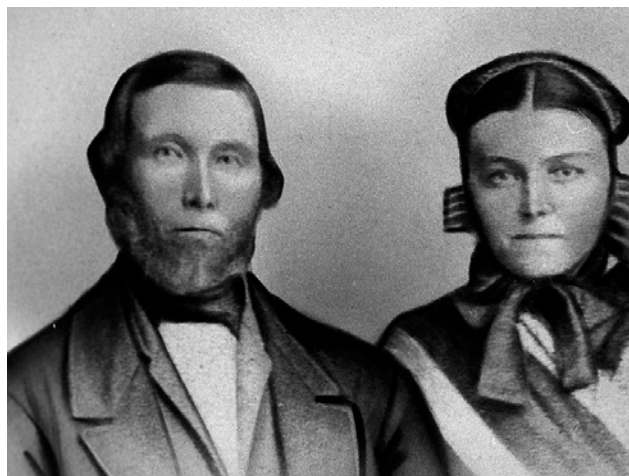
Datter til Jørgen, Anny Bueklev, blir den siste av denne slekten i Holehaugen. Etter hennes død blir plassen solgt ut av familien.

Liane hadde bruksnummer 4 på Aabel. Bildet viser Liane med Ola Markussen Liane (barnebarn til Kristen Olsen) med familie. Kristen Olsen kom til Liane i 1838. Den første tiden bodde han der som husmann, men han kjøpte bruket i 1841 for 100 spesidaler (tinglyst 21 oktober 1841). Kristen Olsen var sønn til Ola Jensson Moseidjordvollen. I 1835 giftet han seg med Inger Larsdatter (f. 1811), datter til Lars Johnson Rølland.

*// Liane med
Ola Markussen Liane
(barnebarn til Kristen
Olsen) med familie. //*

Marie Kristensdatter ble gift med Markus Olsen (29. april 1834-28.januar 1914), sønn til Ola Markussen Monskodet. Markus var sagmester på Vigeland. Han og Marie bodde noen år på plassen Holtet under Vigeland før de kjøpte gården på Liane.

*// Markus Olsen Monskodet (f. 1834)
og Marie Kristensdatter Lian. //*

Skjøtet fra 28.januar 1868 viser at Markus kjøpte Liane fra svigerfaren for 260 spesidaler. 18.februar 1886 kjøper han også bnr.8 fra Søren Olsen for kr. 100. I skiftet 11.mai 1914 etter Markus Olsen overtar sønnen Ola Markussen Liane eiendommen for kr. 4000. I skjøte fra 20.mars 1934 ser vi at Ola Markussen selger Liane til Olav Eilefson Bjørndal for kr.10000. Han var sønn til Eilef Løining (f. 1850) og Helga Løining fra Hægeland. Olav Bjørndal giftet seg i 1918 med Kristine Jursdatter Høgetveit (20. desember 1889-9.juli 1974). Det er familien Bjørndal som fortsatt eier denne gården.

Etter hvert ble det skilt ut mindre eiendommer på Aabel, både nær hovedbruket og i Liane, slik at det i dag er flere eldre eneboliger. Dessuten er en del av siste utbyggingsområde i Høyland/Liane området gått ut fra Aabel-gården.

Gnr. 4. - Moseidjord/Åsbygda/Naudeskaret

Området som nå har bnr. 4 hørte en gang til gården på Øvre Vigeland. Moseidjord har bruksnummer 1.

Historien om Moseidjord er også historien om Øvre Vigeland (Torjusbruket) som lå på Høgevollane. Jørgen Jensen Moseidjord (f. 1785) hadde i 1810 kjøpt en del av Øvre Vigeland av sin far Jens Jørgensen Vigeland. Dette makeskiftet han i 1813 med daværende eier av Nedre Vigeland, Peder Mørch. Jørgen fikk på den måten det meste av jorden rundt Moseidjord, mens Høgevollane da kom under Nedre Vigeland (Vigeland Hovedgård). Huset der, det som før var gården på Øvre Vigeland, ble flyttet og bygd opp igjen på Moseidjord. Jørgen Jensen Moseidjord flyttet inn der i 1813. Det hadde fra tidlig på 1700-tallet stått en husmannsplass nær stedet der denne gården ble satt opp. Denne plassen ble også kalt Moseidjord. Dette var en husmannsplass under Øvre Vigeland som ble fraflyttet omkring 1805.

Slekten til Jørgen Jensen Moseidjord hadde sine røtter langt tilbake i Vennesla. I mange generasjoner bodde de på Vigeland (Øvre Vigeland, og tilbake til den tiden det bare var en stor gård her). Jens Aagesen Vennesla, som på slutten av 1500-tallet eide store deler av Vennesla var stamfaren hans. Jørgen Jensen Moseidjord giftet seg i 1809 med Guri Børufsdatter (f. 1790), datter til Børu Olsen Moseid. Jørgen og Guri hadde 6 barn som vokste opp.

En av døtrene, Anne Marie, flyttet til Hagen sør for Haus, og var mor til den kjente predikanten i Torridal, Ole Sørensen Hagen. En av sønnene hans, Jens Jørgensen (f. 1828), kjøpte i 1868 gård på Kvarstein. Han var oldefar til gartner Bernt Kvarstein.

// Ole Sørensen Hagen. //

Sønnen Bernt Jørgensen Moseidjord (1818-5.mars 1863) overtok eiendommen etter sin far. Bernt ble gift med Anne Gundersdatter Heisel (f. 1815), den 2. juli 1841.

Gunder Berntsen Moseidjord (1844-1920) ble gift med Dina Kristine Hansdatter (f. 1860) fra gården Øvre Egeland i Kvinesdal (i Liknes, like nedenfor Utsikten). De fikk 9 barn der flere gjorde seg bemerket på sine felt. Bernhard Moseidjord startet forretningsvirksomhet på Kvarstein sammen med Olaf Aas og Jørgen Sagedal. Bernhard startet med sagbruk.

Gustav Moseidjord var journalist og skrev mye i Fædrelandsvennen. Han ble senere redaktør i avisen Agder Tidend. Hans Moseidjord (1885-1973) overtok eiendommen etter sine foreldre. I tillegg til gårdsdriften kjørte han fra 1916 frem til 1936 også melk rundt om i bygda. Konen Anne var datter til Kristian Jørgensen Aabel.

Datteren Dagny (1915-1995) overtok eiendommen etter sin far. Hun var gift med Andreas Rostveit som kom fra Åmli. Nå er det sønnen Gunnar Rostveit som er eier av Moseidjord.

// Dina Moseidjord og sønnen Hans Moseidjord. //

// Hans Moseidjord med sin Ford 1926 modell. //

I 1836 ble en del av hovedbruket på Moseidjord skilt ut, dette fikk bnr. 2 (Aas). Jens Olsen Aas fikk dette da han giftet seg med Kari Jørgensdatter, datter til Jørgen Jensen Moseidjord. Skjøtet er datert året etterpå, 21. oktober 1837.

Kari Jørgensdatter døde alt i 1837, og Jens giftet seg på nytt med Tone Endresdatter, datter til Endre Olsen Kvarstein (Kvarstein, bnr.19). Datteren Kari Jensdatter giftet seg med Ole Jørgensen Aas i Holehaugen.

Etter at Tone ble enke i 1849 satt hun med bruket frem til oktober 1868 da svigersønnen Ole Jørgensen Aas kjøpte bruket.

Etter at Ole døde i 1895 satt Kari med eiendommen frem til 1901 da sønnen Jens Olsen Aas kjøpte eiendommen. Alt i 1904 solgte Jens Aas eiendommen videre til broren Jørgen O. Aas. Det er denne slekten som fortsatt eier bruket. I 1849 ble eiendommen overtatt av svigersønnen Gunnar Skårdal. Nå er det Torstein Nygaard som står som eier.

I 1908 ble nok en del av hovedbruket solgt ut, kjøper var Johs G. Melbye. Han var eiendomsspekulant som splittet opp dette bruket (gnr. 4 bnr. 3) i mindre deler som han solgte. Melbye beholdt en del, mens John Lie, Reier Senum, Vennesla arbeiderforening, Gustav Klepp og Wilhelm Reinertsen kjøpte de andre delene. I tillegg ble 5 nye parseller utlagt for salg. Disse fikk fortløpende nye bruksnummer. Dette ble starten på den større boligbyggingen i Åsbygda/Naudeskaret.

Bilder: Emilie Marie Andresen, Olav Moens samlinger, Yngvar Hannevik. Venneslaposten, kopi av bilde fra boken «Kirke og kristenliv i Vennesla»

// Moseidjord. //

Et nostalgisk tilbakeblikk på en juleutstilling

Gjenfortalt av **Emilie Marie Andresen**

« ... og midtpunktet var en liten speilsjø omkranset av kål, sitroner og paranøtter». Nei, beskrivelsen er ikke fra en omtale av fjorårets juleutstillinger.

Vi må tilbake til desember 1954. Dette året vakte juleutstillingene stor begeistring hos alle skuelystne i Vennesla. Ni år hadde gått siden freden kom, i krigsårene hadde mange fått erfare matmangel og stor knapphet på det meste. I 1954 var de materielle godene ikke så fremtredende og prangende som i dag. Men evnen til å glede seg over det man hadde var stor, kanskje enda større enn i vår tid. Vi tar et nostalgisk tilbakeblikk til desember 1954 sammen med Venneslapostens Jørgen Aas.

Når en ser bort i fra været, var det riktig julestemning i Vennesla søndag. Det er ikke stort igjen av snøen som kom i forrige uke, og regnet falt nokså jevnt mesteparten av søndagen. Likevel var det en masse mennesker ute og så på juleutstillingene. Det var også mye folk ved julegrana utenfor Herredshuset om ettermiddagen da Vennesla Musikkorps spilte, og det kom inn 160 kroner i julegryta. Tidligere hadde det kommet inn vel 200 kroner.

Også andre steder i bygda er det friluftsjuletre. Ved Kvarstein sagbruk er det en stor flott gran, som i fjor. Det tar seg riktig flott ut. Endelig var det reist julegran på Moseidmoen på den vide, åpne plassen ved Vennesla Presanghus. Juleutstillingen i forretningene var meget vakre i år, og ga et godt inntrykk av hva forretningene har å by på. Det er

snart ikke den ting en ikke kan få kjøpt i Vennesla, og vi tipper på at en stor del av julehandelen vil foregå innenbygds i år.

Vi hadde en rundtur og kikket på juleutstillingen søndag kveld og startet på Kvarstein, hvor både Olaf Aas og Olav Skisland hadde laget festlige utstillinger. Hos Aas var det blant annet et julebord med frukt og nøtter. Hos Skisland merket vi oss særlig glass og steintøy, som forøvrig gikk igjen i de fleste utstillingene, samt tøfler, strømper og leketøy.

Hos Stiansen var det en blanding av nær sagt alt mulig, så her måtte det ikke være vanskelig å finne en presang. Kjeldsberg hadde laget en enkel, men meget stilig vindusutstilling som ga et godt tverrsnitt av det forretningen har å by på.

// «Ved Kvarstein sagbruk er det en stor flott gran, som i fjor», skrev Jørgen Aas. Under ser vi grana som stod der før jul i 1953. På bildet ses fra venstre Gunvald Heisel med datteren Ingrid (gift Reber) på armen, Kirsten Heisel (gift Fluevåg), Toralf Tellefsen, foran ham står Toralf Kvarstein, på sparken sitter Magne Bronebakk og ved siden av ham er det antakelig Knut Aas vi ser. Ivar Bronebakk sitter på en rattkjelke, Guri Aas (gift Hauger) står ved en spark og bak henne står Gunnar Aas. Olaf Aas og Svein Bronebakk sitter på hver sin rattkjelke og bak dem står Inger Grete Aas (gift Roan). (Foto utlånt av Ivar Bronebakk). //

// Byggma ASA før jul i 2018. Rundt 80 lysestaker lyser opp i vinduene. I desember 2005 snek styreformann Geir Drangslund seg inn på arbeidsplassen i ly av nattens mulm og mørke. Morgen etter fikk de ansatte seg en svært lysende overraskelse i form av lysestaker i nesten hvert vindu. Siden den gang har lysestakene blitt en årlig tradisjon til stor glede for ansatte og forbipasserende. //

Vikeland Industriforretning hadde stilt ut i hele lokalet og pyntet med juletrær og blomster, og ved Vikeland Samvirkelag kunne vi blant annet se en julenisse i dongry og gummistøvler. Her var forøvrig både golvtepper, radioapparater, kjøleskap og vaskemaskiner. Hans Liebermann hadde et flott julebord med de lekreste kransekaker, bløtkaker og andre ting som fikk tennene til å løpe i vann.

Oscar Aas hadde lagt mye arbeid på utstillingen, og barna ble ikke trette av å se på et jernbanetog som kjørte uten stans ut og inn av en liten tunnell og gjennom et snølandskap av bomull.

Moseidmoen fulgte også med. Samvirkelaget hadde særlig stilt ut glass og steintøy, skotøy og manufakturvarer, mens Harald Aas hadde en egen avdeling for leketøy, et bord med juletrepynt og diverse manufaktur- og glassvarer.

I Vennesla Presanghus var det dukker, leketøy og andre presanger for alle pengene. Arthur Syvertsen hadde som midtpunkt i sin utstilling et roterende stativ i fire etasjer, og ellers var hele forretningen stablet full av ønsketeg i sports- og turutstyr.

Olav Grødem hadde stilt ut tapeter, kunstmalerartikler og forskjellig annet, mens Peder Berntsen hadde en enkel, men smakfull utstilling av verktøy i et vindu og kjøkkenutstyr i et annet. Forøvrig var det utstilling i hver eneste forretning oppover til Vennesla Landhandel. Lies Manufaktur hadde nisse, juletre og et koselig vindu med gardiner og juleglede, foruten massevis av stoffer og kjoler.

I Bokhandelen var det som ventet helt fullt av bøker, leketøy, smykker og liknende, mens Vennesla Samvirkelag særlig hadde lagt vekt på glass og steintøy, leketøy, juletrepynt og kjøkkenutstyr.

Borghild Hagman hadde lagt en masse arbeide på sin utstilling, og hadde kanskje en av de vakreste. På golvet utenfor disken var det lagt et langt, sort klede, omkranset av hvitt, og her var de forskjellige tingene stilt greit og oversiktlig ut. Foran vinduet var en ren, liten fjellhage og midtpunktet var en liten speilsjø omkranset av kål, sitroner og paranøtter. Vennesla konfeksjon hadde lagt hovedvekten på barneutstyr og barnekonfeksjon, men ga også glimt av det andre forretningen har.

«Tore – Bjørn» hadde kunstferdige juledekorerte bløtkaker og Central hadde en imponerende julenisse i barberstolen. Chic hadde laget en elegant utstilling i dempet belysning med en hvitkledd brud som det naturlige midtpunktet. Eivindson hadde et vell av lamper og lampetter ved siden av det øvrige elektriske utstyr, mens det naturligvis var leketøy, glass og steintøy som hadde fått størst plass i Vennesla Glassmagasin. Eikenes hadde blant annet et vindu med juletre, frukt og nøtter. Hos Anders Løyning vakte et badeværelse med en julenisse sittende på et klosett stor jubel, mens A. Gundersen blant annet hadde stilt ut på underlag av nøtter. Her var også sko og manufakturvarer og en masse juletrepynt.

// Hornnes stasjon og damplokomotiv med godstog 5661.
Fotograf: Svend Jørgensen, 1960. Fotografiet tilhører Norsk Jernbanemuseum. //

“Kjørt fast i Sneen”

Gjenfortalt av
Emilie Marie Andresen

Oppsummeringen av været på Sørlandet lød slik i Fædrelandsvennen 24. desember 1901: «Siden igaar aftes har der faldt adskillig Sne under stærk sydøstlig Vind. Om ikke egentlig behageligt tegner Juleveiret saaledes til at bli fuldt vinterligt.» I boka «Fra gamp til damp» skrev Olaf Ingebretsen om «Julefeiring i Vrengen» i år 1901. Det var sønn til lokomotivfører Anders Madsen som gjennom brev 60 år etter fortalte om denne hendelsen. Store snømengder førte til at sørgående tog som

la ut fra Byglandsfjord stasjon ved 5-tiden om ettermiddagen, ble stående fast foran Løyningstunellen. Hendelsen ble omtalt i Fædrelandsvennen 28. desember samme år. Siden det i avisartikkelen framkommer flere detaljer enn det lokomotivførerens sønn kjente til, ønsker jeg å gjenfortelle beskrivelsen av den strabasjose togturen på Setesdalsbanen. Hovedtittelen er: «Kjørt fast i Sneen», etterfulgt av undertittelen «Trist jul».

Tog No. 2 gik Juleaften ved 5-Tiden, ca. 3 Timer forsinket fra Byglandsfjord til Byen og forcerede Sneen med mer eller mindre Vanskelighed indtil det ved 9 1/2 Tiden om Kvelden stod ubehjælpelig fast foran Løyningsstunnelen omtrent midtvejs mellem Røyknes og Grovene. Heldigvis blev Toget staaende under en Overbygning, saa der ikke var nogen Fare for at det skulde bli helt undersneet. Der befandt sig paa Toget foruden Betjeningen, som udgjorde 4 Mand, 8 Passagerer og Postexpeditøren, i alt 13 Mennesker. Af Fødevarer fandtes 2 Spand Melk bestemt til St. Josefs Hospital her i Byen, 1 Æske Smør og to, tre Stykker Vildt. Det lykkedes ved medbragt Felttelefon at opnaa Forbindelse med Byen og Grovene fra hvilket sidste Sted der afsendtes en Hjælpeexpedition bestaaende af 4 Mand paa Ski, der naaede det fastkjørte Tog noget efter Midnat og medbragte en del Tebrød. Ud paa Natten slap Parafinbeholdningen op, saa man maatte sidde i Mørket. Da Expeditionen vendte tilbage medfulgte 3 af Passagererne, som skulde til Grovene, saa der kun var 10 indesneede igjen. Straks over Middag 1ste Juledag indtraf den anden Hjælpeexpedition med Kager, et Spand Smør, Kaffe og Tobak. En af Passagererne kom paa Ski til Grovene Juledags Eftermiddag og udrustede den tredje Hjælpeexpedition, der afgik 2den Juledags Formiddag med Brød, Lys og Hermetik.

Fører for alle Expeditioner var Salve Moy jr., som beredvillig satte afsted i Uveiret. Anden Juledag tog Postekspeditør Klovenberg den ikke ganske lette Post paa Ryggen og forlod sammen med en Passager det indesneede Tog og naaede Grovene 2den Juledags Middag. Herfra fortsattes i Følge med et Par af Passagererne til Mosbø, som man naaede Kl. 10 om Kvelden, og derfra igaarmorges videre til Byen, hvorhen man ankom igaar Middag. De 3 gjenværende af Passagererne skal paa Ski være komne ned til Paulen.

Også året før var det en strabasjøs togtur på Setesdalsbanen. Turen ble omtalt i Fædrelandsvennen 27. februar. Tittelen var «Ude i Illriden», med undertittel «9 Døgn fra Kile til Byen»:

En af dem, som var med paa Tog No. 4, der Fredag den 16de ds. gik fra Kile, men som under Snestormen blev siddende fast mellem Gaaseflaa og Iveland Station, meddeler os følgende om de Gjenvordigheder man herunder har været udsatte for. Vi gik fra Hægeland Kl. 6 Morgen under tilsyneladende noksaa rimelige Udsigter for at naa frem, men snart blev Snefaldet saa voldsomt, at det kjendtes som om vi løb henover en Dunsæng, og en halv Times Tid efter Afgangen borede vi os fuldstændig ind i en Snefon der omsluttet os paa alle Kanter. Og der blev vi staaende fast ca. 37 Km fra Kristiansand, eller omtrent midt mellem Gaaseflaa Stoppested og den første Tunnel nedenfor i en aaben Skjæring med den brusende Elv ganske nær

nedenunder. Det susede om os af Elven fra Dybet og af Snestormen fra oven. Det var saaledes ikke særlig hyggelige Omgivelser som vi ufrivillig var standset i, og vi kunde ikke engang uden Livsfare faa Vand fra Elven, men maatte ty til Snesmeltning.

Kolonien bestod af Overkonduktør, Konduktør, Togfører og Maskinist, samt en Passager foruden nogle Sneskuffere, som vi hadde med os ovenfra. Efterhvert som Sneen omsluttet os tættere og tættere og det blev lunere i Vognene, følte vi det dog noksaa hyggeligt. Ved en medbragt Ledning satte vi os i Forbindelse med Telefonen og Omverdenen og rekvirerede Hjælpemandskab, der senere indtraf paa Ski bevæbnede med Spader og Sneskuffer. Den første dag, Fredag, kunde intet Arbeide nytte, man kunde spasere over Toget paa Ski, og den næste Dag arbeidede vi os, trods anstrængt Arbeide, kun et kort Stykke frem. Vi stod endnu ca. 600 Meter fra Tunnelen, som vi foreløpig ansaa for vore Anstrængelsers Maal, da man dog ikke der ganske vilde begraves i Sneen.

Vore Naboer ovenfor var Gaaseflaa, der forsynede os med Fødemidler, og nedenfor havde vi Banevogteren, der har sit Hus ligeover Indgangen til Tunnelen, og som da Banen nu var vel bevogtet stillede sig og sin Bekvemmelighed til vor Raadighed. Lørdag stampede jeg mig gennem Sneen, der gik mig midt paa Livet, frem til Vogterboligen, for der at afvente, om Toget vilde naa Tunnelen den Aften. Gjennem Veiret kunde man høre Lokomotivet puste og stønne under Arbeidet.

Endelig saa vi som en Snelavine, fra hvilke der undertiden brød sorte Røgmasser ud, vælte frem gennem Snehavet og Toget brusede endelig sent om Aftenen inn i Tunnelen.

Det sier sig selv, at det var saa som saa med vort Natteleie under disse Forhold. De to første Nætter tilbragte vi paa Vognenes Udbænke paa den Maade at vi tog nogle Tøndestav, som vi førte med og lagde fra det ene Sæde til det andet, saa man paa den Maade fik en Slags Seng med Støvler, eller hvad andet man kunde finde sammen, til Hovedpude. I Vogterbarakken gjorde Folkene alt muligt for vor Bekvemmelighed, skjønt vi formelig aad dem ud af Huset og endog fortærede deres eneste Lam. Seng og Sofa og ellers hvad der var af ledig Gulvflade blev optat til Liggeplads. Mandag Formiddag forsøgtes Reisen fortsat, men det blev snart slut med Fremgangen, og det var saavidt man vandt tilbage til Hovedkvarteret i Tunnelen. Men Arbeidet fortsattes sent udover Eftermiddagen, og om Kvelden i Mørke og stærk Snestorm lagdes i vei igjen, saa Sneen gov høit over Vogntagene og de haardere Klumper dunkede mod Siderne. Paa denne Maade naaede vi sent paa Kveld Iveland Station. Her blev Venteværelset straks besat, Lokomotivet blev tildækket og alt ordnet til Vinterophold.

Ogsaa her var Modtagelsen den hjerteligste. Vi blev modtat i varme Rum og fik endog Adgang til Stationsmesterens private Leilighed. Om Nætterne anbragtes vi saa godt som gjørligt, Hovedstyrken paa Venteværelsets Bænke, hvor en sov fast og trygt, omend Leiet var haardere end det vanlige. Der gik nok Rygter om Matknipe, men vi mærked ialfald ikke noget større dertil.

Arbeidet paa Linjen fortsattes imidlertid uafbrudt og om det just ikke «skaut fram saa det dured», saa muned det dog jamt. Lokomotivet deltog ufortrødent og gjorde ret som det var kraftige Fremstød mod Fienden for atter at gaa tilbage, naar Stillingen var uindtagelig. Desuden førte det Folk til og fra Arbeidsstedet, hvilket nok kunde trænges, da mange under den spredte Bebyggelse heroppe havde lange Veie og Arbeidet var tungt.

Det saa ud til, at Folkene viste baade Iver og Udholdenhed, og om Ledelsen tør jeg ogsaa tro det bedste, da Arbeidet gik forbausende godt. Alle var muntre og elskværdige. Fredag Aften, altsaa 8 Dage efter at vi blev siddende fast, havde Lokomotivet naaet noget over Halvveis ned mod Røyknes, hvor det atter sad fast op for Nomeland. Her forlod jeg Toget paa Ski under sikkert Leide og fortsatte til Røyknes, derfra med Hest 2 1/2 Time til Reiersdal og videre til Kristiansand efter 9 Døgns Reise fra Kile, hvilket tør være noget nær enestaaende.

Hendelsen ble ogsaa omtalt i Christianssands Tidende den 2. mars 1900. Innsenderen skrev:

Da Toget sadt fast i Sneen.

Det var Fredag den 16de Februar sidstleden at der skulde gaa et Tog, Nr. 4, fra Hægeland til Christiansand. Ikke saa at forstaa at dette netop var nogen Hændelse; thi det har jo nu siden Sætersdalsbanens Aabning gaaet ret mange Gange, og af disse mange har det vel stundom hændt, at ovennævnte Tog er blevet ret betydelig forsinket. Nævnte Dag blev det dog en Smule verre end vanlig; thi det er ikke ankommet til Christiansand endnu.

Som en af dem der tog lidt mer aktiv Del i de strabadser nævnte Tog var udsat for end Manden i Fædrelandsvennen, der forleden Dag var ude i «Ildriden», vil jeg herved med den ærede Redaktørs Tilladelse meddele nogle kortere Optegnelser fra Livet i Snefonnerne. Vi afgik fra Hægeland Kl. 6 Formiddag med Tog Nr. 4, der bestod af 2 Godsvogne og en Passagervogn, hvori heldigvis ogsaa kun befandt sig en Passager foruden 4 Mand, der skulde ned til Grovene for at lempe Sne af Jernbanelinjen, men som nu kom vel med til vor Assistance. Alt gik godt og vel, endskjønt for fuld Damp baade i Stigning og Fald, til vi naaede Kilometerpæl 37.6, hvor Farten begyndte at minke i

**“Jeg raabte
da frem til
Lokomotivføreren
og spurgte om han
ikke kom længere.
Herpaa erholdt
jeg til Svar: «Nu
sidder jeg godt, sa
Katten, den sad
paa Flesket!”**

betænkelig Grad, samtidig som Lokomotivets hidtil voldsomme Anstrengelser for at holde det gaaende syntes at ophøre og tilsidst at give det sidste Suk fra sig – og vi stod stille.

Jeg raabte da frem til Lokomotivføreren og spurgte om han ikke kom længere. Herpaa erholdt jeg til Svar: «Nu sidder jeg godt, sa Katten, den sad paa Flesket!»

Det viste sig ogsaa, at han sad godt, thi Lokomotivet havde, bogstavelig talt, boret sig ind i et Sneras. Klokken var endnu kun 20 Minutter over 6, saa det var temmelig mørkt, og vi kunde paa Grund deraf, for Øieblikket, ikke se hvilken fortvilet Situation vi var i. Efterhvert som det lysnede og det gik op for os at vi var forhindret fra at komme længere, satte vi os med vor Felttелефон i Forbindelse med Driftsbestyrerens Kontor i Christiansand, samt rekvirerede Hjælpemandskab fra Hægeland og Iveland. Mandskab kom der ogsaa i Løbet af Formiddagen, i alt omkring 25 Stykker. Arbeidet paagik ufortrødent, men som det syntes, saa føg Sneen tilbage næsten lige fort som den skuffedes væk.

Vi indsaa nu at der ingen anden Raad var end at belave os paa at overnatte hvor vi stod. Passagervognen var fuldstændig oversneet paa Siden mod Fjeldet og delvis ogsaa paa den anden Side, saa det var temmelig mørkt derinde; men vi havde jo Lamper med, hvilke blev tændte. Et større Spørgsmaal var det, hvorledes vi skulde faa Fyr i den udslukte Ovn under Vognen. Jo, vi vidste

Raad; vi grov simpelthen en Tunnel i Sneen langs Vognvæggen, til vi naaede Ovnene, og ved at krybe paa fire gjennom denne, kom vi til Ovnen. Nu kom Næringssorgen. Vi maatte ty til Banevogteren, hvis Bolig laa ca. 600 M. nedenfor; men han havde heller ikke sine Lader fulde netop nu. Han havde alligevel noget vi andre var blottet for, nemlig et Par Ski. Og paa disse satte han afsted til Gaaseflaa, hvorfra han returnerede med en Pose brændt og malet Kaffe, en del hjemmebakket Brød, Smør og ikke at forglemme den traditionelle Pultost.

Saa til at fyre paa Ovnen i Brækvognen, over med en Blikkjedel samt ditto Spand fulde af Sne, og Kaffen var snart kogt, hvorefter enhver lod sig Maden smage, som han bedst havde Lyst, drikkende sin Kaffe af Spandlaag og andre hule Gjenstande.

Efter at Mørket rigtig havde holdt sit Indtog, og Kvelden begyndte at blive lang og kjedelig, opstod Spørgsmaal om, hvad man skulde finde paa at fordrive Tiden med. En af Selskabet kom da til at huske, at han havde seet en gammel Kortstok etsteds i Vognen, og ved en del Søgen fandtes ogsaa en saadan, rigtignok lidt medtaget af Tidens Tand. Men hvad skulde man spille? Styrvolten manglede jo, saa Whist var det ikke at tale om. Derimod kom det til «Dundrabeis», og jeg kan forsikre Dem om, at skjønt der aldrig spilledes om en Øre, hengik ikke en ledig Aftentime uden nogle Slag med Dunder.

Det skal ogsaa siges til vor Passagers Ros, at han var den flinkeste af os alle. Med Nattesøvnen blev det saa som saa. Jeg kunde paa Grund af Elvesusen nedenfor, samt andre kjedelige Omstændigheder, ikke sove et Gran den første Nat, men jeg foretrak at fungere som Vagtmand og Fyrer. Mine Lidelsesfæller derimod, hørte jeg, til dels sov nok saa godt paa sine haarde Leier; Vognens Bænke.

Lørdag 17de til Angreb paa Sneen med fornyet Iver. Var vi Fredag ikke kommet af Flekken, saa naaede vi dog Lørdag Aften vort Første Maal; Tunellen ved Homevassevjen. Ja vi var endog saa indbildske at vi troede, ved at sætte fuld Damp paa, at naa Iveland Station. Men ved Forsøget kjørte vi os saa grundig

fast, idet vi kom ud af Tunelmundingen, at det kostede os en halv Times Arbeide at komme tilbage ind i Tunellen med Lokomotivet. Dermed var denne Uges Slid endt, men saa havde vi ogsaa paa 2 Dage avanceret ca. 600 M.

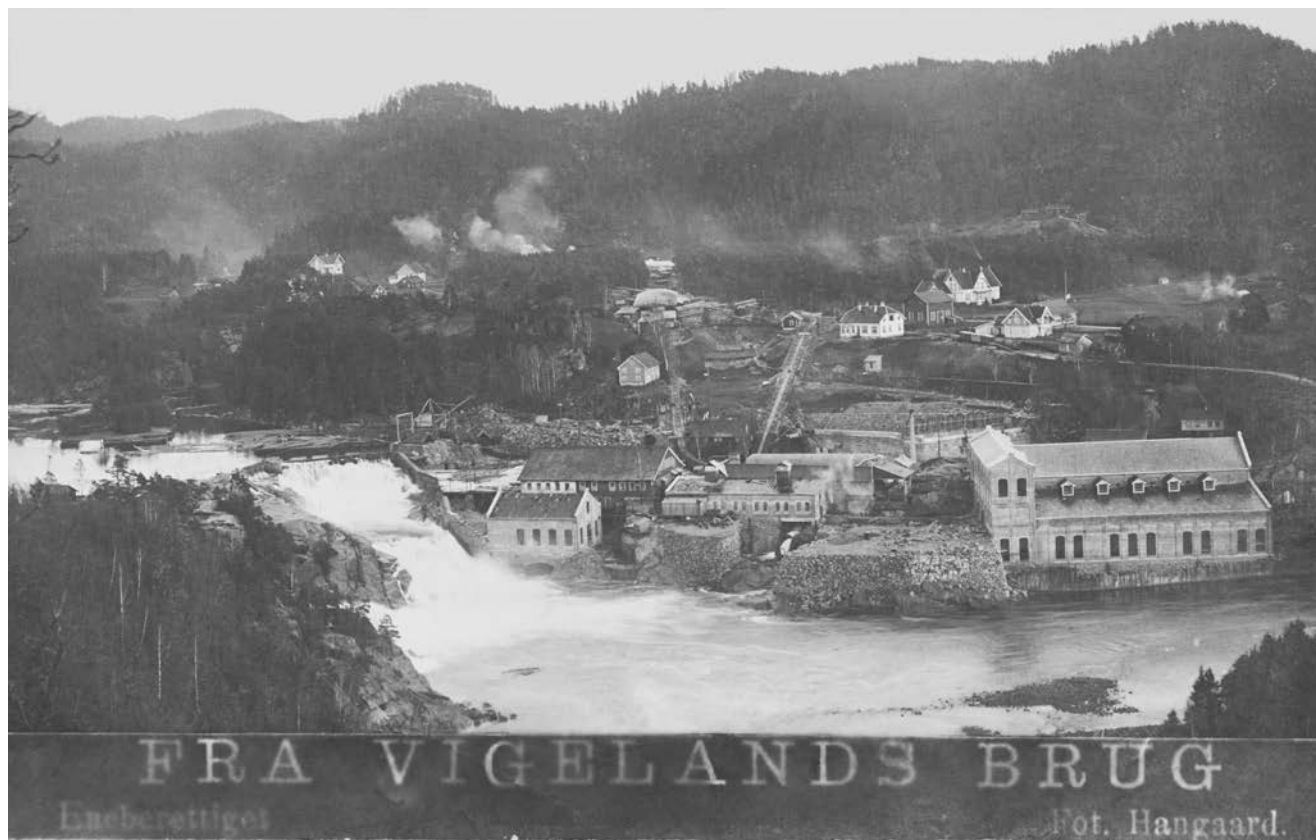
De norske Jernbanetog har visst Ord for ikke at gjøre saa stor Fart, men om man tør betegne dette som nogen Hurtigtogsart ved jeg ikke. Nu var vi altsaa ved Vogterboligen, der stod for os som et kjært Hjem, med Senge og Sofa til at hvile vore trætte Lemmer paa, samt gjæstfrie og venlige Folk, der ydede os det bedste, de havde, ja endog sit eneste, slagtede Faar.

Det skulde vel tænkes at naar man ikke har sovet paa 1 1/2 Døgn, saa maatte vel Søvnens indfinde sig af sig selv, men paa Grund af Omstændigheder, der her lades usagt, sov jeg heller ikke denne Nat. (Sluttes)

«Det må vera tungt for han som trør toget»

Den 1. mars 1927 hadde Agder Tidend et intervju med Jens Kitelson Ask i Bjelland som da var 90 år gammel. Jens fortalte blant annet følgende historie fra Setesdalsbanen:

Då jarnvegen fyrste gong kom uppyver frå Kristiansand, var det mange som undra seg. Sume reiste lange vegar for å sjå korleis dei kunne køyra utan hest. Dei fortel og um ei gamal kone som sa: - «Det må vera tungt for han som trør toget, eg høyrde kor han pusta.» Ho trudde visst det var om lag som når ein trør ein rokk.

VIGELANDS BRUG

1620-2020

Tekst av
Adm.dir. Ole Harald Mykland,
Hydro Vigelands Brug A.S.
og Øyvind Bakken

15.januar 1620 er en dato som alltid har hatt en spesiell betydning for alle som har hatt sitt virke på Hydro Vigelands Brug. Dette var datoen da kontrakten ble signert som sikret at presten i Oddernes, Jørgen Clausen, fikk starte opp den første saga i Vigelandsfossen. Kontrakten var av en eksklusiv type, og kanskje var dette et tidlig tegn på hvor viktig aktiviteten i fossen skulle bli for både distriktet og bygda vår.

I de 400 årene som nå har gått, har både aktiviteten og bygda vokst og utviklet seg. I tillegg til sagbruk ble det i 1790 starta et jernverk her. I historiebøkene kan man lese om hvordan folk flyttet til bygda fra andre deler av landet for å få jobb her. Veldig mange av oss venndøler kan spore våre slekter tilbake til forfedre som flyttet til bygda for å ta arbeid ved fossen. I 25 år holdt jernverket på, helt til de i 1815 stoppet produksjonen.

I 1847 ble Hovedgården bygd på tuftene av den gamle storgården Nedre Vigeland. Den gang var det sveitsere som hadde overtatt eierskapet for området, og drev det stort med produksjon av trevirke og skipsfart. Den dag i dag er dette en eiendom vi på «Bruget» setter høyt. Takket være iherdig innsats fra svært mange frivillige, ble denne perla av et bygg reddet fra forfallet på 1980 og -90 tallet, og fremstår i dag akkurat like vakker, som vi mener den var da den ble reist i 1847.

Av andre milepæler i områdets historie er byggingen av kraftverket i 1907, og ikke minst aluminiumsfabrikken i 1908. Da dette fant sted hadde eiendommene skiftet over til engelske hender.

Denne fabrikken er i aller høyeste grad i drift den dag i dag, og produserer verdens reneste aluminium. Omlag 80% av verdens mobiltelefoner inneholder aluminium fra Vennesla - det er vi stolte av! Eierskapet for fabrikken og området er nå igjen tilbake på norske hender, etter at Hydro i 2013 overtok som eeneier.

Når vi nå går inn i jubileumsåret, er det med stolthet over den historien vi bærer med oss, og samtidig med stor optimisme for framtiden. Vi jobber iherdig med å lage en markering som er vår flotte historie verdig. Blant høydepunktene i jubileumsåret vil jeg spesielt trekke fram publiseringen av en ny bok om historien vår, skrevet av Emilie Marie Andresen. Emilie har lagt ned en utrolig jobb over mange år for å dokumentere historien. I tillegg er det blitt en egen bok om laksefiskets historie, så her er det mye å se fram til. Planen er å arrangere en åpen dag både på Hovedgården og her på fabrikken i starten av juni. Detaljene kommer vi tilbake til etter hvert.

// Administrerende direktør ved Hydro Vigelands Brug AS, Ole Harald Mykland og Emilie Marie Andresen med bokmanuskriptene. //

“DETTE GLEDER VI OSS TIL!”

Øyvind Bakken
leder av historielaget

Historielaget vil tilføye etter artikkelen vi har fått av Ole Harald Mykland, at dette er noe både vi i historielaget og garantert mange andre, både i bygda og utflytta venndøler, virkelig ser fram til. Det er mange av oss som vet at vi har «viktige interesser» fra lokalsamfunnet rundt «Bruget». Dette har vi tidligere lest om i boka til Jørgen Aas, og i nyere tid fått med oss på rusleturer sammen med Yngvar Hannevik, historielagets egen spesialist på historien om husmannsplassene under «Bruget».

Og, Yngvar har fått lov «å smuglese» litt av det Emilie har skrevet og sier i klare ordelag: - Gled dykken! Da kan vi knapt nok vente. Historielaget stiller seg også til disposisjon hvis det skulle være noe vi kan bidra med i jubileumsåret, og håper på en skikkelig Vikelandkveld når den tid kommer. Så stiller vi oss bare i rekken av gratulanter, og takker for de 400 første, som har vært en viktig brikke i utviklingen av det som i dag er bygda vår, Vennesla.

Informasjonstavler langs **Strandstien**

I et styremøte i historielaget i slutten av 2018 fekk laget spørsmål frå kommunens kultursjef om laget mellom anna kunne hjelpe til med tekst, bilete og historisk stoff til informasjonskilt ved strandstien. I lagets styremøte 30. januar i år var undertegnede invitert for å vere med då dei drøfta dette med informasjonsskilt ved strandstien.

Tekst av Trygve Jortveit

Etter kort tid blei det danna ei gruppe som tok på seg jobben. Dei som er med i gruppa er: Vidar Abrahamsen (repr. styret i laget), Rolf Stokkelend, Håkon Honnemyr, Roald Omdal, Hans Gunnar Omdal og Trygve Jortveit. Me kaller oss Strandstigruppa.

Me prøver så godt me kan å få et resultat som gleder dei som er glade i elva og fjorden vår.

Informasjonsskiltane skal vere 70x100 cm store. Etter vårt syn burde me ha to skilt på strekninga som nå er ferdig frå Torsbyen til Kuleberget. Når stien forlenges til Støa og Venneslaheimen bør me ha to skilt til. Dette for å få fram ein heilhet me i gruppa ser for oss. Vår plan er derfor at me på sikt får informasjonsskilt på desse plassane:

Ved Aurabekken utløp

På Nesodden

I Støa

Ved Kjørkebekkens utløp

I tillegg vil me at det langs stien settes opp små skilt med stedsnavn som Fjellane, Geideryggen, Revia mv. Trenger stedsnavnet ei forklaring vil me prøve å få med den – for eksempel at Revia har navnet etter ia som er danna av sandbanken (revet) som går ut i elva øverst i ia. På grunn av oppdemming av elva på Hunsfos i 1876 kan revet ikkje sees i dag.

På skiltene vil me med skisser, bilder, stedsnavn og fortelling av historia om elva og fjorden prøve å formidle kunnskaper som kan vere til glede for folk som tar ein tur på stien. Bygda vår såg dagens lys i slutten av siste istid (for ti-tolv tusen år sia). Elva og fjorden kom til å bli sentral for oss som bor i bygda, både som ferdselsåre, "flotrenne" eller fløtingselv, energikilde og arbeidsplass samt for bading, vasking, fisking og skeising.

For ei tid sia leverte me frå oss tekst og bilder til skiltet på Nesodden. Dette materialet har kommunen sendt vidare til fylkeskonservatorens folk, som skal lage ferdig skiltet. På grunn av andre viktige gjøremål hos fylkeskonservatoren må me nok vente ei stund før skiltet kjem på plass. Skissa "Stedsnavn langs Venneslafjorden" som er vist her er ein del av den informasjonen me har med.

Plassen på skiltane er begrensa. Derfor har gruppa planer om å komme med ytterligere informasjon i QR-koder på skiltane. Mens folk venter på det kan det vere ein begynnelse å lese om Fjellane og Geideryggen på internett. Gå då inn på Hunsfos Historielag/Hunsfosposten, 1993-3, side 11-13 og les det, så vil i alle fall alle som har bada der kjenne seg igjen.

Mvh. for Strandstigruppa Trygve Jortveit

Stedsnavn langs Venneslafjorden

// Vennesla Kino fra 1916-1982. Kinoen ble revet i 1983. //

Vennesla kino

tenårenes opplevelsestempel

I Å tid, å minner.....

Tekst av
Knut Holt

Du kunne ha trodde det var brann eller en stor ulykke; Veien mørknet av folk – store gjenger, små grupper og enkelte enslige. Noen hastet vekk, som for å rekke et eller annet. Men de fleste bare drev, slik folk driver en solblank 17.mai.

Du så opprømte fjes og leende gap. Jentene hadde høye hæler, og mange av gutta gikk med hvit skjorte og slips. Jentene hadde omhyggelige frisyre, stive som kakeglasur av hårlakk. Gutta var kortklippede, mange så ut som amerikanske soldatrekrutter i så måte. Noen, de tøffeste og dristigste, hadde Elvisfrisyre; håret kjemmet bakover ørene til det møttes i en smal stjert i nakken. Foran var det greid utstudert ned i en tung bølge eller i noe som med velvilje kunne sees på som en omvendt båt.

Du kunne også se guttunger i menneskevrømmelen. De virket som om de var en art blindpassasjerer eller maskoter i det hele. Alle utviste en skjodesløs

holdning til trafikkregler, en trygg og avslappet arroganse overfor forbipasserende biler. Altså: Nær alle okkuperte hele veibanen, til stor ergrelse for min mor. Ens mor som blåste i neseborene og ble krigshest bak brilleglassene. «Venndøle eie ikkje trafikkoppdragelse!»

Selv var hun flyttet fra Vennesla sentrum til Mosby. Ens far konsentrerte seg taust om å tråkle bilen mellom de ubeskyttede fotgjengere. Han så ut som han førte en marinekrysser inn i et minelagt sund.

Hva var det? Det, kjære medborgere, var søndagskvelder på Vikeland i Vennesla etter en kinoforestilling i femtiårene. Nesten hver søndag passerte vi kinoen på vei til Mosby fra familiebesøk i Vennesla. Kanskje var det i enkelte tilfeller etter ni-forestillingen vi passerte, men de fleste gangene kjørte vi forbi mellom syveren og nieren, vil jeg tro.

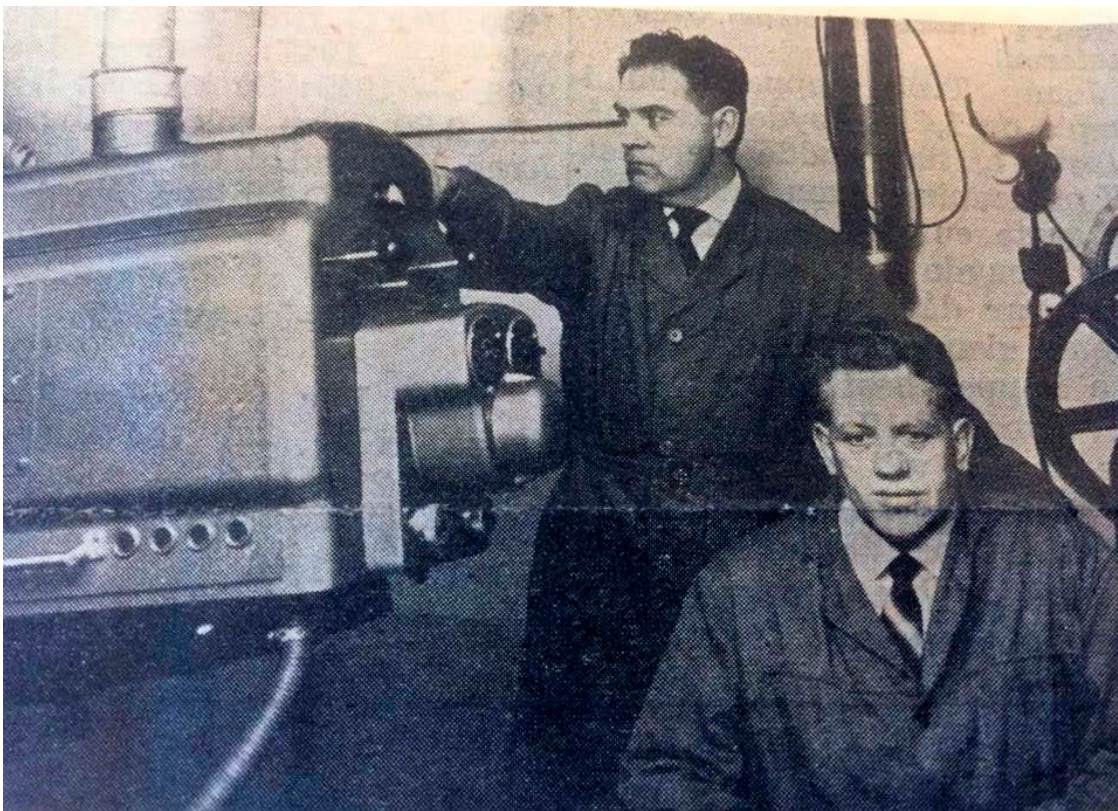
I hine dage, sånn fra slutten av femtiårene til et stykke ut på sekstitallet, fantes det et stående utsagn på Mosby, en form for kjærlig og munter gjøn med Vennesla kino; «Hver mandag tar John Wayne halv syv-toget til Vikeland stasjon for å opptre på Vennesla kino.» Dette vitseaktige utsagnet illustrerer klart synet på Vennesla kino: «Kun kåbåfilmer på repetoaret, og de fleste er John Wayne-repriser». Det var et morsomt utsagn, og det vakte alltid jubel. Det ble aldri utslitt. Det holdt seg gangbart som et kronestykke. Men, egentlig var det et kraftig urettferdig utsagn, om en går etter i sømmene. Visst var det John Wayne-filmer, men jeg husker svært få repriser, og, det fantes mange andre filmer. Det var en skog av de mest mangeartede tilbud, på mange nivåer.

Jeg må ha vært tretten år, kanskje tolv, første gang jeg besøkte dette tempelet for eventyr, humor, drøm og lifligheter av så mange arter.

Men tilbake til selve farsfiguren innen westernfilmer, John Wayne. Jeg husker flere av ham, med ham, på Vennesla kino. Jeg husker «Alamo», hvor han spilte den legendariske – og historisk korrekte – Davy Crockett. Jeg husker den elleville «Up til Alaska» (de

lager ikke westernkomedier slik lenger!), og med dyp fryd minnes jeg «El Dorado», hvor John Wayne spilte sammen med Robert Mitchum og hvor Marlene Holt (ikke i familie!) utelukkende opptrådte i korsett – slik husker jeg det i hvert fall. Få, svært få, av de filmene en opplevde på Vennesla kino den gang, husker en handlingen eller konfliktene i. Men stemningen og typene, de sitter nært og levende. Det er som om en bare kan strekke ut hånden og røre ved dem: Jarl Kuller belevne, stilrike humor. Charles Bronsons preg av å ha is i blodårene. Richard Burtons ansikt av innestengt villskap og smerte. Dirch Passers store, vennlige gummiansikt og spill-levende tungvekterkropp. Eddie Constantines kopparrede fjes og velvillige kynikergrin. John Waynes røslige, lakoniske form. Elvis i stilisert livsutfoldelse med blygt forførelsessmil og meget melodiose hulk over gitaren. Og en husker Texas. Texas var sagnomspunnet og det syntes å være et flittig og begeistret tittel-ord i filmer: «Tre fra Texas», «Texas i flammer», «Hevneren fra Texas», «Texas Lady» og «Texas Rangers».

Å ja, jeg holdt på å glemme: En husker Christina Scollins runde kvinnekjertler i «Ånglar, fins dom?». De var nakne som epler. Det hadde vi aldri opplevd

// Fra Vennesla kino Torbjørn Horrigmo og Sverre Skeie. //

// Billettøren. Tegnet av Ole Louis Lilløy. //

på film før. Ikke hadde vi sett det privat heller. Da vi så henne i den filmen hadde vi penger til toget opp til Vikeland stasjon, husker jeg. Ned til Mosby, etter visningen, måtte vi gå. Vi gikk, hele veien, og vi følte oss varme hele tiden. Det var femten minusgrader....

Utseendemessig liknet ikke daværende Vennesla kino mye på et tempel. Det var, sies det på med fast krav på sannhet, en ombygd hestestall. Bygningen hadde farve som støvete smør. Kinodriften ble startet opp av en viss Ruenes i 1912 eller 1913. Et par år etter ble den overtatt av styret i Folkets Hus i Vennesla. Og et par år senere ble Vennesla kino, som den første landkommune, innmeldt i KKL – Kommunale Kinomatografers Landsforbund. Sin storhetstid opplevde Vennesla kino fra krigens slutt til fjernsynets inntreden rundt 1960 (Kinoen holdt åpent store deler av krigen forresten).

Vel, ikke bare fjernsynet hadde skylden for tilbakegangen. Det var vel en hel vifte av årsaker: Hele samfunnsstrukturen ble kraftig endret fra 1960 og utover. Mer penger blant folk generelt, økte fritidstilbud, bilen ble så smått allemannseie (man ble mer mobil). Og så fjernsynets inntreden i de tusen hjem.

I 1982 ble Vennesla kino bygd inn i det nye samfunnshuset, og den gamle stallen ble revet. En æra var over. I dag kjøres det forestillinger kun i helgene på Vennesla kino, driften styres av Kulturkontoret.

Vel, den gang, da jeg var mellom tolv, tretten og henimot tyve år, var absolutt alt annerledes. Da var det alltid forbundet med en evig iboende fare å dra til Vennesla. Mosbygutter var det alltid jakt sesong på. Du dro ikke til Vennesla alene, - det var som for en hvit mann å gå inn i en bar for sorte, for nå å snakke billedlig og kanskje litt drastisk. Dro du opp dit alene – det kunne jo hende, av ulike grunner – satt hjerte som et stort kaldt stykke flekk i halsen din. Det satt på tvers også. Og da oppdaget du at venndøler luktet sigaretter og at de hadde Cheseline i håret. Med andre ord: De kom helt opp til deg. Bare på grunn av det indianerne kaller «en glatt tunge» reddet en seg ut av de mer harde konfrontasjoner.

De aller fleste ganger kom vi i flokk, vi Mosbygutter. Vi søkte sammen som dyr under uvær da vi nærmet oss kinoen. Venndøler så vi på som en annen rase mennesker. De hadde utstudert ganglag og flåkjeftede bemerkninger til Mosbyfolk med flokkmentalitet. Mange av dem, virket det som, gikk med sorte støvler. De minnet om dem du så på cowboyfilmer. Og de tøffeste av dem så ut som om de hadde vært til sjøs og blitt akterutseilt i Antwerpen. Og venndøler bannet. De bannet så robust og overbevisende at Mosbyfolks eder ble så stusselige, så helt uten den nonchalante kraft og ekthet i seg som venndølene mestret som om de var født med grovkornede fyndigheter på leppene. Kort fortalt: Vi ble aldri – aldri – mottatt med fortrolighet og varme hilsener i Vennesla!

Selve forestillingene – tempelseansene – husker en ikke i helhet, de er ikke som et bredt, fast minne. Det er mer som halvt drømmeaktige glimt og gløtt, eller som å blade litt for fort gjennom et fotoalbum: En husker billettøren – han så ut som en blanding av en falskspiller i Lucky Luke og en begravellesagent i westernfilmer. Han så ofte ut som om han følte seg uvel, om det nå var trengsel eller om han stod dønn alene. Jeg hørte aldri at han sa et ord, ikke en stavelse, men jeg tenkte alltid at stemmen hans var dyp og hul og at den ville lyde selsom og skjebnetung.

Temperaturen inne i kinoen er et dypt og utskilt minne: Om vinteren ble kinosalen oppvarmet av en diger vedovn. Den stod midt på den bakerste veggen. På kalde vinterkvelder buldret ovnen som et villdyr som ville ut, - rundt ovnen svedde det tretti gloende plussgrader. Nede på første benk sitret det tolv rimete minusgrader.

Lydisolasjonen var ikke god, for å si det skvært og enkelt. En illusjon kunne rakne som råttent garn når en oppgiret kyssescene på lerretet brått ble inntonet av klangfulle sporskift fra NSB tvers over veien

Og jeg husker gratisspassasjerene: Noen minutter etter at mørket var der, og etter at jungelsymfonien av latter, skrik, hvining og lydbobler du bare

trodde fantes i tegnefilmer – innbefattet det store rap – langsomt modulerte seg ned til et mildt forventningssus, glippet det i den nederste utgangsdøren. En smal stripe grått lys sev inn, og så, gjennom den stripen smatt skulderkrumme, meget kjappe guttekropper. Det var som å se flyktende barnehjemsunger i noe som var tillatt for barn over syv. De fant seg lynhurtig sine plasser på gulvet foran første rad. Ofte fikk de bli sittende der.

Og så klinerne. En husker best fra de yngre dagene, de gjorde vel sterkest inntrykk da. De var alltid eldre enn en selv, og de var alltid kledd flott opp, som om de skulle delta i et show eller være med i en konkurranse. Fyren så ofte ut som en statist i en Elvis-film, og han beveget seg som om han nettopp hadde trådt inn i saloonen eller just hadde hatt en gutteprat med James Dean. Han så alltid ut som om han kjente de som var verdt å kjenne. Hun var nesten alltid pen, nesten alltid på en upersonlig, dukkete måte. Vi syntes alltid, sa vi etterpå, at «ho så kåt ut». De kjøpte alltid billett til bakerste benk. Vi visste at de ikke kom for å se film – de var der for å kline. Og, de så ut som om de kunne kline med stor dyktighet og kyndighet. Vi hadde hørt historien

- det var som å lytte etter eksotiske anekdoter – om bakerste benk-gjenglemte plagg, som BH'er, truser og de feminine rustningsvariantene som fantes den gang: hofteholdere.

La oss så ta med en effekt, et slags menneskelig anneks til Vennesla kino: «Gudmund i Bua». Fra sin campingvogn utenfor kinoen solgte han varme pølser, brus, ertestuing og komper. En klassisk dialog mellom han og en venneslapode må med: - He du ei kompe, Godmond? – Nei, æ he'kje fleire igjen, men du kan få sø for femogtyve øre

Så mangt fra stundene i og omkring Vennesla kino i de dage, i tidsrommet fra femtitallet til et godt stykke ut på sekstitallet. Faste minner, løse minner, anekdoter. Og så minnene om selve filmene da. De sitter som malt på ens indre tavle. Riktignok har deler av malingen falmet, men som på virkelige veggmalerier forsvinner den aldri. Kan jeg bar konkludere slik: Vennesla kino var for oss et kultursenter, et opplevelsestempel i ens tenår – norsk, rotekte og funksjonell som hoggestabben, frisk som en fjellbekk og varm og samlende som et St.Hansbål. Velsignet være ditt minne!

// Bua til Gudmund. //

Noen gir seg ALDRI

Tekst av
Øyvind Bakken

På det siste temamøtet som historielaget avholdt, like før deadline på stoff til det årsskriftet du nå holder i handa, var det musikkorpsbevegelsen i bygda som stod på «spilleplanen». Og hvem andre kunne bedre fortelle om dette enn Per Erik «Pega» Granly.

Han begynte i guttemusikken i 1957, som få år senere ble Skolemusikken, og da fikk også jenter bli med. Etter noen år og oppnådd pensjonsalder i skolekorpset, bar det over til de rød, eller Vennesla musikkorps, som da fikk Pega med på laget. Der spiller han enda. Og han har i tillegg spedd på med medlemskap i Veterankorpset, og er aktiv begge plasser. Nå har han spilt i korps i 63 år! Og under denne tiden har det bare vært 1 års pause, nemlig mens han var i militæret.

Denne kvelden fortalte han fra alle korpsene han har spilt i, samt også om Vennesla kristelige ungdomskorps som ble lagt ned for noen år siden. I oppsummeringen fra kvelden tar vi med litt av historien til Vennesla musikkorps, siden det er der Pega har vært klart lengst, men med en klar oppfordring til andre musikanter/dirigenter om å dele de andre korpsene sin historie med oss i våre framtidige utgivelser.

Vennesla musikkorps ble starta av Folkets hus i 24.7 1917 og fikk navnet Musikkforeningen Harmonien, men egentlig starta det hele på Hunsfos fabrikker i 1895, under navnet Hunsfos Hornorkester. Da spilte de rett som det var på «Danseplassen» på Hunsfos, i samarbeid med Vennesla Frilynde Ungdomslag. Når ungdomslaget hadde skuespill og

dans ordnet orkesteret med musikken. I 1910 ble Folkets hus innviet, og med på lasset ble korpset, og skiftet da navn til Vennesla musikkforening. Så kom som kjent 1.verdenskrig og da stilnet musikken fordi mange av medlemmene ble innkalt som nøytralitetsvakter. Og så er vi tilbake igjen til 1917 og 24.7. Musikkforeningen har fellesmøte med styret i Folkets hus. Folkets hus overtar instrumenter og materiell, og tar som nevnt navnet Musikkforeningen Harmonien, og Folkets hus tar det økonomiske ansvaret, og 16.9 samme året kl 10.00 en søndag formiddag ble første øvelsen avholdt med brigademusiker Fritz Fredriksen som dirigent. Så går det noen år før Fredriksen må si farvel p.g.a. høy alder og overleverte takststokken til Arthur Syvertsen i 1929, og han blir da dirigent fram til 1933. Så følger musikkłøynant Adolf Salvesen 1933 - 1938. En ny musikkłøynant kom; Bjarne Larsen fra 1939 - 1941.

Så ble det et opphold på grunn av krigen, og korpset startet ikke opp igjen før 7.5 1946 og da med Rolf Gjertsen som dirigent. Og etter denne lange pausen var det viktig at det var mange musikalske familier rundt om i bygda. Robstad, Bakken, Honnemyr, Lian og Reinertsen fra Ludefladen, familien Jensen fra Danskehaugen og Arntzen fra Moseidmoen, var viktige da aktiviteten igjen kom i gang.

Så kommer og går disse dirigentene:

1965 - 1968 Arne Sæther.
1969 - 1971 Johan Stensrud
1971 - 1975 Willy Mathisen
1975 - 2002 Harald Rødal

Etter at så Harald Rødal hadde dirigert korpset i hele 27 år kom nåværende dirigent Thomas Hansen.

Det finnes nok helt sikkert historie og fortelle om alle de som har svingt taktstokken foran korpset, og den historien finnes kanskje blant våre lesere? Korpset har selv sagt som de fleste andre musikkorps deltatt på utallige musikkstevner opp gjennom årene, og har også arrangert stevner, selv om det siste begynner å bli en stund siden. Stevner ble arrangert i Vennesla i 1947 - 1954 - 1967 og det siste i 1972, og går alle under kategorien vellykkede. Under stevnet i 1954 ble hele REBER malt opp og brukt til festlokale.

Korpset er alltid hjertelig tilstede under feiringen av 1. og 17.mai. Det går gjetord om måten de spiller Internasjonalsen på 1.mai, så derfor blir det et elt denne dagen, for da må de rett til byen for å spille under feiringen der også. I tillegg er det vårkonsserter sammen med andre korps, øvelsesweekender og andre oppdrag. De siste årene har det blitt Swinging Christmas, først i Kulturhuset, før de i fjor hadde fullt telt da Julegata for første gang ble arrangert i sentrum. Og det aller største er Populærkonserten som i flere år har fylt Filadelfia med 1100 publikummere, og da spiller de sammen med kjente toppartister som roser korpset opp i skyene. Disse 2 siste arrangementene forlanger mye øving. Da blir det terping, men det er bare inspirerende og noe å strekke seg mot, og det øker nivået på korpset. Og som grunnmuren for å få dette til må det sosiale miljøet være på plass. Og her er Pega krystallklar; det er samhold, miljø, relasjoner som har gjort at han har holdt på i alle disse årene. I tillegg er han like klar på at han absolutt ikke har tenkt å legge instrumentet på hylla.

I løpet av disse årene har det vært mange høydepunkt, og blant de største nevnes da de i 2007 dro til New York og gikk i 17.mai parade i Brooklyn. I 2012 var de i Barcelona og i 2017 var de på 100 års jubileumstur til Strasbourg. Om disse turene

og andre, kunne mangt fortelles, og etter sigende mangt ikke fortelles. Mange tok seg nok en svingom til tonene fra Tangokavalerene i sin tid, og hørt liflige jazztoner fra Robstad - Olsen som er blant de bandene som har hatt sitt utspring fra korpset. Gjennom tidene har korpset hatt diverse farger på uniformene. Da navnet ble Vennesla musikkorps i 1930 hadde de hvit skjorte, med sort flyver og hvite bukser. I 1947 fikk de brun jakke og lue, beige bukse og sotfarget plastregntøy. Som et lite apropos fikk Vennesla KR. Ungdomskorps hvite regnfrakker og gikk på folkemunne under navnet Englemusikken, mens Vennesla Musikkorps ble kalt Bekenglene. Hvorfor kan det jo spekuleres i. Ellers sies det at det var sjeldent at noen sluttet. Ikke en gang da de ble litt tannløse og slet med blåsing, for da ble de overført til slagverkavdelingen, eller Kjøkkenet som det humoristisk ble kalt. I 1966 kom de uniformene vi kjenner best. Disse var en kopi av Politiskolen, og ikke unaturlig kom denne ideen fra Odd Kjell Abrahamsen. Og alle disse uniformene ble sydd av Kåre Rødal.

Dette er noen av de harde fakta om og rundt korpset som Pega delte med oss en mørk senhøstkveld på Venneslastua. Mellom disse linjene, og rundt alt det som sikkert ikke ble sagt, kunne det garantert skrives en hel bok. Og som nevnt i begynnelsen, vi i historielaget tar imot alt det stoff som dukker opp med åpne armer til årsskrift i årene som kommer.

Det er tema som dette, og mange andre, som gjør kveldene våre minnerike for mange, og slår ettertrykkelig fast at historie er gøy. Så avsluttet hans andre korps, Veterankorpset, denne flotte kvelden med feiende flott musikk og med 100 tilhørere, og følgende sluttreplikk: - Det er ingen som slutter i Veterankorpset, her er det bare naturlig avgang.

// Per Erik Granly.
Foto: Anne Lise H. Valdez. //

**SPAREBANKEN
SØR**

Vedtekter for Vennesla historielag

§ 1: Medlemskap og virkeområde

Medlemskapet er åpent for alle. Vennesla Historielag har sitt virkeområde i Vennesla sogn.

§ 2: Formål

Lagets formål er:

- Å arbeide for at alt av historisk interesse innen lagets virkeområde blir tatt vare på og vernet om.
- Å vekke, øke og spre interesse for, og kunnskap om Sognets historie.
- Å organisere og lede lokalhistorisk virksomhet.
- Å arrangere møter, kurs og ekskursjoner.
- Å foreta registreringer, innsamlinger av muntlig tradisjon, stedsnavn og annet av historisk interesse.
- Å arbeide for at det blir gitt ut bygdebøker og andre skrifter om Sognets historie.
- Å arbeide for vern av fortidsminner og andre kulturminner.

For å nå målsettingen skal laget samarbeide med andre historielag og Agder Historielag.

§ 3: Årsmøtet

Årsmøtet er lagets høyeste myndighet. Ordinært årsmøte holdes innen utgangen av mars måned. Ekstraordinært årsmøte innkalles når styret finner det formåls-tjenelig. Årsmøtet bekjentgjøres i dagspressen og innkalles med minimum 2 ukers varsel.

Årsmøtet behandler: Årsberetning, regnskap og fastsetter medlemskontigenten.

Dessuten foretas det valg på leder, sekretær og kasserer, samt 4 styremedlemmer og 3 varamedlemmer.

I tillegg kan Hunsfos Historielag velge en representant til styret.

Videre velges 2 revisorer, valgkomite og andre tillitsvalgte.

Lagets leder velges for 1 år, de øvrige medlemmer og av styret velges for 2 år. Varamedlemmer, revisorer, valgkomite og andre tillitsvalgte velges for 1 år.

Saker som skal behandles av årsmøtet må være oversendt styret senest en uke før årsmøtet.

§ 4: Styret

Styret administrerer og leder lagets arbeid i årsmøteperioden. Styret er beslutningsdyktig når minst 4 medlemmer er til stede og innkallingen er foretatt på vanlig måte. 1.varamedlem innkalles fast til styremøtene.

Styret foretar valg på nestleder og representanter til offentlige utvalg, styrer og råd. Funksjonstiden er 1 år.

De valgte representanter fremlegger uoppfordret rapporter, årsmeldinger og referater fra møter i de respektive utvalg, styrer og råd.

Videre er styret lagets kontaktledd med andre historielag og med de kommunale myndigheter. Styret forvalter lagets eiendeler.

§ 5: Arkivering

Innsamlet skriftlig materiale, originalmanuskripter til lagets årsskrifter, m.m., og lydbånd- og videoopptak foretatt i lagets regi skal, i den utstrekning styret finner det formålstjenelig, deponeres i Vennesla Bibliotek's lokalsamling.

§ 6: Inaktivitet

Dersom styret ikke holder årsmøte i to (2) påfølgende år, kan en frivillig gruppe av lagets medlemmer, etter vanlig kunngjøring, holde årsmøte. Det foretas valg på nytt styre, som overtar det gamle styrets rettigheter og plikter.

§ 7: Oppløsning

Oppløsning av laget kan bare skje etter enstemmig årsmøtevedtak. Styret i Agder Historielag skal konsulteres.

Lagets midler kan overføres til andre historielag i kommunen, eller stilles til disposisjon for tiltak i kommunen, som samsvarer med lagets formål.

Lagets arkiv deponeres i Vennesla Bibliotek's lokalsamling.

Revidert på Vennesla Historielags årsmøte 19.mars 2009.

ØKONOMI GLIMT

FARGERIKE

Vennesla

Valle Sparebank

- allstøtt med deg

Liebermann
BAKERI & KONDITORI

Medlemsliste

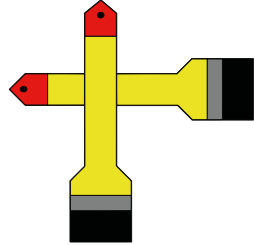
ABRAHAMSEN, Bjarne Egil	EIDET, Svein Egil	HAUS, Thorkild Odd
ABRAHAMSEN, Terje	EIKELAND, Gregar	HEGLAND, Anne Marie
ABRAHAMSEN, Vidar	EIKELAND, Kari Ingebjørg	HEGLAND, Reidar
ABUSLAND, Aud Kirsten	EILERTSEN, Arne	HEGGLAND, Rune
AMUNDSEN, Signe	EINSTABLAND, Inger	BERNTSEN, Oddveig
ANDERSEN, Gerd Lillian Falkum	EIVINDSON, Arne	HEISELDAL, Odd Åge
ANDERSEN, Greta	EIVINDSON, Olav	HEISTAD, Ole Gunnar
ANDERSEN, Jan Erik	EIVINDSON Olav Kr.	HENRIKSEN, Arve
ANDERSEN, Kai Anstein	ELIASSEN, Erling	HODNEMYR, Alf
ANDERSEN, Randi	ELLINGSEN, Gunnar	HODNEMYR, Eirik
ANDERSEN, Tore Ludvig	ERICHSEN, Linda	HODNEMYR, Gerd
ANDREASSEN, Johnny	ERIKSEN, Einar	HODNEMYR, Jørdis
ANDRESEN, Emilie Marie	ERIKSEN, Geir	NORDBØ, Reidar
ARNTZEN, Ove Holmquist	ERIKSEN , John Kåre Emil	HOLBERG, Aud Karin
ARNTZEN, Rolf Holmquist	FJELLESTAD, Ellen	HOLBERG, Ellen Klepp
ASKEDAL, Aslaug	FJERMEDAL, Brita	HOLBERG, Kjell
ASLAKSEN, Morten	FLØRNES, Unn	HOLMENE, Jens Olav
AUNE, William	FORGARD, Bjørg	HOLT, Knut
ØSTERHUS, Anna	FREDRIKSEN, Berit	HONNEMYR, Anne Berit
BACK, Anders Ronald	FREDWALL, Torunn	HONNEMYR, Finn
BAKKEN, Bjørn	FRIBERG, Inger Lise	HONNEMYR, Finn Ole
BAKKEN, Daniel	FRITZMAN, Georg	HONNEMYR, Ingrid Jeppestøl
BAKKEN, Jorun	FROLAND, Inger Marit	HONNEMYR, Håkon
BAKKEN, Knut John	FROLAND, Per Kristian	HORRIGMO, Kirsten J.
BAKKEN, Rune	FRØYSÅ, Kirsten	HÅVERSTAD, Kåre
BAKKEN Tor Endre Viksnes	FRØYSÅ, Torfinn	INGEBRETSEN, Finn
BAKKEN, Øyvind	FURUBORG, Hans Petter	ISAKSEN, Odd Willy
BARSGÅRD, Solveig	GAUDESTAD, Osmund	IVERSEN, Reidar Jortveit
BECH, Anne Mette	GAUTESTAD, Torhild	JAKOBSEN, Torhild Nordal
BERG, Arnhild	GISLEFOSS, Gerd Solveig	JAKOBSEN, Øivind
BERGESEN, Eli Wenche H.	GRUNDETJERN, Bjarne Kåre	JANZ, Erwin
BERGSNOV, Tordis Marie	GRØNVOLD, Kari	JENSEN, Bernt
BERTELSEN, Jostein	GUNDERSEN, Gerd Try	JENSEN, Gunnar
BERNTSEN, Sylvi Tambini	GUNDERSEN, Ingjerd	JENSEN, Gunnar Willy
BJELLÅS, Yngvill Gunnbjørg F.	GUNDERSEN, Roald	JEPPESTØL, John Olai
BJERKLI, Unni Elisabeth	GUNNUFSEN, Arild	JOHANNESSEN, Gro B.
BJORÅ, Øystein	GUNNUFSEN, Randi	JOHANSEN, Bjørg
RAKKESTAD, Mona	GUNSTENSEN, Astrid	JORTVEIT, Trygve
BJØRK, Bjørg Mona	HAGEN, Allis Bjørnshei	JORTVEIT, Åse
BJØRNESTAD, Olene Kristine	HAGEN, Borghild	KALSNES, Astrid Smith
BJØRNSHEI, Ragnhild	HAGEN, Randi	KALSNES, Magne
BJØRNSHEI, Reidar Olaf	HANNEVIK, Endre Johan	KARLSEN, Jan Kåre
BLINDBÆK, Terje	HANNEVIK, Gunvald	KIRKEBY, Monica
BRULID, Aud Venke Renstrøm	HANNEVIK, Helge	KLEPP, Magne Gustav
BRYNE, Odd Egil	HANNEVIK, Karl Magnus	KLEV, Astrid Fardal
BRØVIG, Anne Siri	HANNEVIK, Yngvar	KNOBEL, Ellen
BRÅDLAND, Synnøve	HANSEN, Anne Britt	KNUTSEN, Kristi
BÅRDSSEN, Anne Berit	HANSEN, Emil Andreas	KNUTSEN, Viggo
DALE, John	HANSEN, Finn Oskar	KRISTIANSEN, Karin Bryne
LUNDEN, Evelyn	HANSEN, Gerd Wiik	KRISTIANSEN, Randi Marie
DJUPESTAD, Kåre	HANSEN, Ole Johnny	KROGSTAD, Arne
DUNSÆD, Frode	HANSEN, Jan	KVARSTEIN, Bernt
DØVIK, Bjørg	HANSEN, Jane	KAASE, Odd Inge
DØVIK, Odd Terje	HANSEN, Kjell Guttorm	LARSEN, Øystein
EGELANDSAA, Odd	HARKET, Martin	LARSSON, Freddy
EGELANDSAA, Sylvi	HAUG, Turid	LEDANG, Jan
EIDET, Finn Arild	HAUGLAND, Allis	LELAND, Ingjerd
DALE, Ingeborg Andrea	HAUGLAND, Sonja	LELAND, John

LIE, Egil
 LIE, Jarl Øystein
 LIE, Kåre
 LIE, Sverre Ravnsborg
 LIMM; John Aleksander
 LINDBEREG, Jan Erik
 LINDEKLEIV, Øystein
 LINDEKLEIV, Åse
 LUNDE, Dagny Marie
 LUNDEN, Jan Olav
 LUNDEN, Oddbjørn
 LUNDEN, Steinar
 LUNDEVOLD, Finn Helge
 LUNDEVOLD, Jan Øyvind
 MAGNUSSEN, John
 MANGSETH, Ingjerd
 MARTENS, Ronny
 MARTINSEN, Paul S.
 MARTINSEN, Øystein
 MELLING, Inger Britt
 MITANDER, Kai Rune
 MITANDER, Svein Yngve
 MJÅLAND, Ingeborg Sofie
 MJÅLAND, Mary
 MOSEID, Torgeir
 MOSEIDJORD, Asbjørn c/o
 MOSEIDJORD, Torbjørn
 MYHRE, Åvald
 MYKLAND, Ole Harald
 NESET, Alf Tellef
 NESET, Tone
 NIELSEN, Jack Holland
 NILSEN, Jan
 NILSEN, Stein Magne Hagen
 NORDGARDEN, Torgim
 NORDHAGEN, Helge
 NORDHØY, Liv Reidun
 NORDLI, Odd Arild
 NORDVIK, Anne Britt
 ARROCHA, Miguel
 NYGAARD, Ebba Andrea
 NYGAARD, Janne
 OLAISEN, Even Halvard
 OLSEN, Ingunn Andrsen
 OLSEN, Lillian Holberg
 OLSEN, Liv Bjellås
 OLSEN, Oddvin Jarl
 OLSEN, Solfrid
 OLSEN, Solfrid Mygland
 OLSEN, Sven Aage
 OLSEN, Terje
 OLSEN, Kirsten Reidun
 OLSEN, Torbjørn Harald
 OLSSON, Henny
 OLSSON, Monica
 OMDAL, Aud
 OMDAL, Dag Søren
 OMDAL, Ellinor

OMDAL, Målfrid
 OMDAL, Roald
 OMDAL, Torfinn
 OSMUNDSEN, Olaf
 PEDERSEN, Arvid
 PEERSEN, Erik
 PREMAK, Tonni c/oNina Premak
 RAVNEVAND, Dagfinn
 RAVNEVAND, John
 RENSTRØM, Andor
 RENSTRØM, Torhild Berg
 REYMERT, Liv Randi
 RIVENES, Thorbjørn
 ROBSTAD, Bjørn
 ROBSTAD, Inger Johanne
 ROBSTAD, Ellen Nora
 ROBSTAD, Erna Irene
 ROBSTAD, Gunvor
 ROBSTAD, Liv
 ROBSTAD, Terje
 ROBSTAD, Solveig
 ROBSTAD, Svein
 ROBSTAD, Tor Robert
 ROLAND, Bjørg Reidun
 ROLAND, Turid
 ROSENVOLD, Arne Sigbjørn
 RUENES, Jon Terje
 RUENES, Oddmund
 RUENES, Torunn
 RYSSTAD, Anne Synnøve
 RYSSTAD, Oddvar
 RYSSTAD, Knut
 RYSSTAD, Signe
 RØED, Alf
 RØED, Margot
 RØLLAND Liv Kirsten
 RØLLAND, Øyvind
 ANDERSEN, Torhild
 RØNNING, Marit Wiik
 RØNNING, Trygve
 RØNNING, Tor Gunnar
 RØRAAS, Linda Brovig
 SAGEN, Gudmund
 SAGEN, Randi
 SAKARIASSEN, Magne
 SALVESEN, Øystein
 SANDÅKER, Asbjørn
 SANDÅKER, Ingrid
 SANDÅKER, Svein
 SCHELLINGERHOUT, Anna B.
 SELJÅS, Tom Egil
 SILJAN, Sigmund
 SJØBERG, Rigmor
 SKOMEDAL, Tor
 SKOVLY, Reidar
 SKULLERUD, Ester
 SLETTEDAL, Dagfinn
 SMISETH, Margit

SOLEM, Sissel Vennesland
 SOLHEIM, Erling
 STALLEMO, Målfrid
 STEINSLAND, May Britt
 STOKKELAND, Rolf
 STOKKELAND, Turid Møller
 STRANDBERG, Arne
 STRANDBERG, Tor Jeppestøl
 STRENGENES, Gudrun
 STRENGENES, Roy
 STRØMME, Magne
 STÅHL, Aksel H.
 SYVERTSEN, Bjørn
 SYVERTSEN, Ellinor
 SYVERTSEN, Rolf
 SØDAL, Kari Olivia
 TANGSTAD, Wenche
 THARALDSEN, Peder Randulf
 THOMASSEN, Grete
 TOLLISEN Vegard Falander
 TOVES, Britt
 TVEIT, Lars Kristian
 ULEBERG, Odd Inge Rønning
 ULSTEIN, Laila
 ULVØY, Torunn
 UPSTAD, Ellen Haus
 URDAL, Anne Krogstad
 URDAL, Ester
 VASSBØ, Marion
 VENNESLA VGS, Anne Erfjord
 VERÅS, Asbjørn
 VORELAND, Åse Anette
 WEHUS, Karl Ove
 WIIG, Willy
 WINTHERBO, Nancy
 WITT, Torhild
 WITZØE, Sigfrid Elisabeth
 ZAKARIASSEN, Jan Kåre
 ZAKARIASSEN, Kjell Otto
 ØSTREM, Torbjørn
 ØYNA, Leif Øyvind
 AABEL, Alf Jakob
 AABEL, Tor Jørgen
 AAMDAL, Anna Elisabeth
 AAMDAL, Karl
 AAMLID, Gaute
 AARDALEN, Oddbjørn
 AAS, Anne Marit
 AAS, Inger
 AAS, Knut
 AAS, Mardon
 AAS; Olaf
 AAS, Sigmund
 AAS, Øyvind
 AAS-LYNGBY, Lillian
 AAS-LYNGBY, Oddbjørn
 ÅTEIGEN, Velaug Vollen

Ramse Malerservice As

Jan-Willy Ramse

Tlf: 902 70 738

janwilly@ramse-mal.no

Grundetjern

4730 Vatnestrøm

Effektivitet, kvalitet og service

elon

Er du interessert i lokalhistorien til
bygda vår Vennesla?
Da er det naturlig å bli medlem hos oss!
Om du vil engasjere deg aktivt eller
bare være støtte-medlem, er du like
velkommen.

Lagets formål er

... å arbeide for at alt av historisk interesse innen
lagets virkeområde blir tatt vare på og vernet om.

... å vekke, øke og spre interesse for, og kunnskap
om Sognets historie.

... å organisere og lede lokalhistorisk virksomhet.

... å arrangere møter, kurs og ekskursjoner.

... å foreta registreringer, innsamlinger av
muntlig tradisjon,
stedsnavn og annet av historisk interesse.

... å arbeide for at det blir gitt ut bygdebøker
og andre skrifter om Sognets historie.

... å arbeide for vern av fortidsminner og
andre kulturminner.

INNMELDINGSSKJEMA

Navn: _____

Adresse: _____

Telefon: _____

Mobil: _____

E-post: _____

Medlemskapet koster kr. 250,- pr. pers. pr. år inkl. årsskrift.

Skjema sendes til: Vennesla Historielag v/ Gerd Wiik Hansen, Bakhei 2, 4708 Vennesla

E-post: gerdwiik@hotmail.no

www.venneslahistorielag.org

www.facebook.com/venneslahistorielag

Årsskrift 2019

Årsskriftet inneholder artikler som omhandler steder, hendelser eller personer i bygda vår.

Noe hendte for veldig mange år siden, noe er hentet fra nær fortid. Felles for dem alle er at det er lokalhistorie fra Vennesla.